

Has the jury reached a verdict?

Onderzoek naar het effect van stijl van het taalgebruik op geloofwaardigheid en schuldtoekenning en de invloed van mindset

Naam Melchior Twal

Studentnummer S4383508

Vak Master Scriptie: Communicatie en Beïnvloeding

Versie eindversie

Datum 22 april 2019

Eerste corrector Dr. Lettica Hustinx

Tweede corrector Prof. Dr. José Sanders

Dankwoord

Voor de uitvoering van mijn onderzoek wil ik allereerst heel graag mijn begeleider, dr. Letticia Hustinx, bedanken voor haar steun, geduld en enthousiasme over mijn onderzoek. Hoewel het van mijn kant een zware bevalling is geweest van ruim een jaar heeft haar positieve feedback en ondersteuning ervoor gezorgd dat ik steeds toch weer doorging op het moment dat ik op een dood spoor was beland. Ook aan Iris Hofstra heb ik veel te danken. De afgelopen paar maanden hebben we een beetje in hetzelfde schuitje gezeten, maar toch weet ik dat zij mij er veel meer doorheen heeft gesleept dan ik haar. De laatste dank gaat uit naar mijn ouders, die de laatste tijd redelijk sceptisch zullen zijn geweest over een positieve afloop. Zij zullen het er net zo lastig mee gehad hebben als ik. Sorry, ik hoop dat het de komende periode wat stabiel zal gaan worden.

Abstract

Het effect van concreet taalgebruik met veel details versus abstract taalgebruik met weinig details is al jaren onderwerp van onderzoek geweest. Concreet taalgebruik zorgt niet alleen voor een sterkere herinnering, maar ook voor meer begrijpelijkheid dan abstract taalgebruik. Ook het persuasieve effect van concreetheid is in verschillende onderzoeken gevonden. In het onderhavige experiment wordt onderzocht in hoeverre concreetheid en gedetailleerdheid van het taalgebruik van een verdachte van een misdrijf invloed heeft op het geloofwaardigheids- en schuldoordeel door participanten. Participanten lezen in een 2x2 design eerst een nieuwsbericht dat het misdrijf omschrijft. Daarna lezen ze de verklaring van de verdachte. Beide teksten lezen ze in een van de twee versies: abstract met weinig details en concreet met veel details. Verwacht wordt dat de concrete versie van de verdachtenverklaring zorgt voor een kleiner schuld- en een groter geloofwaardigheidsoordeel dan de abstracte versie. Het nieuwsbericht heeft ook een mogelijke invloed op het schuld- en geloofwaardigheidsoordeel: volgens de Construal Level Theory zorgt een nieuwsbericht dat qua stijl overeenkomt met de verdachtenverklaring voor minder schuld en meer geloofwaardigheid dan een nieuwsbericht dat een *mismatch* vormt met de verdachtenverklaring. Volgens de ‘contrasthypothese’ zorgt een nieuwsbericht dat een mismatch vormt met de verdachtenverklaring juist voor minder schuld en meer geloofwaardigheid dan een nieuwsbericht dat overeenkomt met de verdachtenverklaring.

Uit het experiment blijkt een significant hoofdeffect van concreetheid. Een concrete verdachtenverklaring met veel details is overtuigender dan een abstracte verdachtenverklaring met weinig details. Hoewel er sprake is van een trend, lijkt het effect van het nieuwsbericht een aanwijzing te geven voor de Construal Level Theory. Wanneer taalgebruik in de verdachtenverklaring overeenkomt met taalgebruik in het nieuwsbericht is de verdachte iets minder schuldig en meer geloofwaardig dan bij een *mismatch* tussen het nieuwsbericht en de verdachtenverklaring.

1 Inleiding

Wanneer een man laat thuis komt en zijn vrouw aan hem vraagt waar hij is geweest, dan zal een antwoord als: “Ik ben nog wat gaan doen met een paar collega’s” waarschijnlijk intuïtief meer argwaan wekken dan een antwoord als: “Ik heb een biertje gedronken met Jan en Angela van de postkamer”. Hoewel de antwoorden inhoudelijk overeenkomen, verschillen ze op basis van stijl. Het eerste antwoord wordt gezien als abstracter (of minder concreet) en minder gedetailleerd dan het tweede. In het onderhavige experiment zal worden onderzocht in hoeverre stijl van het taalgebruik de geloofwaardigheid van een spreker beïnvloed. De mate van concreetheid van de taal en de hoeveelheid details zullen worden gemanipuleerd.

Kennis over concreetheid is interessant omdat het concept een grote invloed heeft op verschillende aspecten van taal en communicatie. Zo is uit onderzoek gebleken dat concrete taal zorgt voor meer begrijpelijkheid, herinnering en een hogere waardering over een geschreven tekst dan abstracte taal. Het gebruik van meer details is een vorm van concreet taalgebruik. In het onderhavige experiment zal worden onderzocht of concreetheid en gedetailleerdheid invloed hebben op de geloofwaardigheid van een persoon. In een juryrechtspraaksetting moeten proefpersonen beoordelen of de verdachte van een misdrijf een geloofwaardige verklaring geeft en of hij schuldig is aan het misdrijf. Hun oordeel kunnen ze uitsluitend baseren op een nieuwsartikel dat het misdrijf beschrijft en op een geschreven proces-verbaal van de verklaring van de verdachte. Beide teksten lezen ze in een abstracte, minder gedetailleerde of concrete, gedetailleerde variant.

In de eerste paragraaf worden de verschillende definities van de begrippen ‘concreetheid’ en ‘gedetailleerdheid’ beschreven en uitgelegd welke definities in het onderhavige artikel zullen worden gebruikt. In de tweede paragraaf worden onderzoeken naar het persuasieve effect van concreetheid en gedetailleerdheid en de onderliggende theorieën beschreven. De derde paragraaf gaat over leugendetectie, liegen en het verband met concreetheid. In paragraaf vier worden theorieën besproken die concreetheid verbinden aan mentale processen bij mensen. Ten slotte worden in de laatste paragraaf de onderzoeksvraag en hypothesen beschreven.

1.1 De begrippen ‘concreetheid’ en ‘gedetailleerdheid’

Het begrip ‘concreetheid’ is in de jaren ’20 geïntroduceerd. De abstractheid-concreetheid dimensie zou mogelijk invloed hebben op het leren van woorden door mensen met hersenschade. Zij zouden concrete woorden makkelijker herkennen uit het geheugen dan abstracte woorden (Goldstein, 1942; 1948, geciteerd in Spreen & Schultz, 1966). In de loop

der jaren is het onderzoek naar concreetheid verder uitgebreid. De definitie van de begrippen concreetheid en abstractheid was daarbij een punt van aandacht. Spreen en Schultz (1966) beschreven concrete woorden als ‘woorden die verwijzen naar personen, plaatsen en dingen die gehoord, gevoeld, geroken en geproefd kunnen worden’. Deze definitie is in veel onderzoeken overgenomen onder de term ‘zintuiglijke waarneembaarheid’. Van Loon-Vervoorn (1985) definieerde concreetheid door middel van scores die de mate van voorstelbaarheid van een woord meten. Zij concludeerde dat zelfstandige naamwoorden voorstelbaarder en dus concreter waren dan werkwoorden en die weer voorstelbaarder en concreter dan adjectieven. In een ander onderzoek wordt concreetheid berekend aan de hand van tekenbaarheid van woorden (Vossen en Spooren, 2012). Om de verschillende definities van het begrip concreetheid te toetsen, hebben Spooren, Hustinx, Aben en Turkenburg (2015) in een grootschalig surveyonderzoek de determinanten van concreetheid gemeten. Hieruit bleek dat zintuiglijke waarneembaarheid de beste determinant was. Ook de teken- en filmbaarheid en specificiteit van woorden bleken significante determinanten van concreetheid, hoewel specificiteit enkel een determinant was van concreetheid bij zelfstandige naamwoorden.

De definitie van concreetheid wordt nog meer bemoeilijkt doordat de term nauw samenhangt met levendigheid (Douma, 1994). Zo is abstractheid de tegenhanger van zowel concreetheid als levendigheid en is concreetheid zelfs een kenmerk van een levendige tekst (Nisbett & Ross, 1980). In het onderhavige artikel worden zowel onderzoeken naar concreetheid als onderzoeken naar levendigheid besproken.

Een ander begrip dat vaak gebruikt wordt in onderzoeken naar concreetheid is gedetailleerdheid. Dit concept is minder uitvoerig onderzocht dan concreetheid en heeft dan ook nog geen duidelijk afgebakende definitie. Wel is uit onderzoek van Vrij, Evans, Akehurst en Mann (2004) naar leugendetectie in gesproken taal gebleken dat er vier soorten details onderscheiden worden, namelijk visuele details (beschrijvingen van details die de persoon ziet), auditieve details (beschrijvingen van details die de persoon hoort), spatiële informatie (informatie over locaties en hoe objecten gerelateerd zijn aan elkaar) en temporele details (informatie over de tijd en duur van gebeurtenissen).

Ook de definitie van het begrip abstractheid is niet eenduidig. Zo wordt de term onder andere geïnterpreteerd als ‘generiek, niet specifiek’ door Darley et al. (1959, geciteerd in Spreen & Schultz, 1966), terwijl Gorman (1961, geciteerd in Spreen & Schultz) abstractheid definieert als ‘het ontbreken van zintuiglijke ervaring’.

Door de complexiteit van het begrip wordt de mate van concreetheid (of levendigheid) van een woord of uiting niet altijd op dezelfde manier gemeten. In een aantal onderzoeken wordt dit gedaan door de definitie van de begrippen concreetheid en gedetailleerdheid samen te voegen. Concreetheid wordt dan gemeten in termen van details. In deze onderzoeken wordt gesteld dat hoe meer details aan een uiting worden toegevoegd, hoe levendiger deze is. Een uiting als: ‘Hij gooide een schaal met guacamole dipsaus op de grond, waardoor er overal guacamole op het witte vloerkleed lag’ is concreter dan een uiting als: ‘Hij gooide een schaal op de grond’ (Reyes, Thompson & Bower, 1980). In andere onderzoeken wordt een schaal gebruikt waarin woorden of woordsoorten in de abstractheid-concreetheid dimensie worden geplaatst. Hoe verder op de schaal of hoe hoger de score van een woord(soort) is, hoe concreter het is. In het Nederlands hebben Brysbaert, Stevens, De Deyne, Voorspoels en Storms (2014) aan de hand van 15 beoordelaars de gemiddelde concreetheidsscore van 30.000 woorden berekend op een schaal van 1 tot 5. Het woord ‘schoen’ heeft op deze schaal bijvoorbeeld een score van 4.80 en kan dus worden gezien als concreter dan het woord ‘geluk’, dat een score heeft van 1.47.

Een andere manier van het meten van concreetheid wordt gegeven door een model dat woordklassen in de abstractheid-concreetheid dimensie plaatst. Dit model, het *Linguistic Category Model* (LCM), had als aanvankelijke doel het maken van linguïstische categorieën binnen het interpersoonlijke domein (Semin & Fiedler, 1988; 1991). Uiteindelijk concludeerden de onderzoekers dat de categorieën waren ingedeeld op basis van de mate van concreetheid. Volgens het LCM zijn *descriptieve actiewerkwoorden* (zoals ‘schrijven’) het meest concreet, omdat er nauwelijks ruimte voor interpretatie is. *Interpretatieve actiewerkwoorden* (bijvoorbeeld ‘helpen’) zijn abstracter, omdat ze meer ruimte voor interpretatie laten en omdat woorden in deze categorie autonoom begrepen kunnen worden. *Werkwoorden over staat van zijn* (bijvoorbeeld ‘verrassen’ of ‘haten’) zijn nog abstracter, omdat ze verwijzen naar iemands toestand (of stemming) van een bepaalde tijd en niet naar handelingen. De laatste categorie, *Adjectieven*, wordt gezien als de meest abstracte woordklasse. Deze woorden gaan enkel over iemands mentale en emotionele toestand van een moment, waardoor er geen sprake is van context en heel veel ruimte voor interpretatie. Het LCM is in verschillende onderzoeken gebruikt als kader voor het ontwerpen van abstracte en concrete taal (Hansen & Wänke, 2010).

In het onderhavige onderzoek zal de term concreetheid worden aangehouden, met de volgende definitie: ‘naar zintuiglijk waarneembare zaken verwijzend’ (Douma, 1994). Deze definitie is namelijk in recente onderzoeken het meest gangbaar en zintuiglijke

waarneembaarheid bleek de belangrijkste voorspeller van concreetheid (Spooren et al., 2015). Concreetheid zal in het onderhavige onderzoek op twee manieren worden gemanipuleerd: door middel van de concreetheidsscores uit het onderzoek van Brysbaert et al. (2014) en door middel van het toevoegen van details.

1.2 Het (persuasieve) effect van concreetheid

Het effect van concreetheid (versus abstractheid) is al jaren onderwerp van onderzoek geweest. Sadoski, Goetz en Rodriguez (2000) hebben onderzoek gedaan naar het effect van concreetheid op begrijpelijkheid, interesse en herinnering in vier tekstsoorten: persuasieve, uiteenzettende, literaire en narratieve teksten. Uit het onderzoek bleek dat concrete (of levendige) teksten bijna twee keer beter worden onthouden dan abstracte teksten. Het effect van concreetheid op herinnering was vooral sterk bij persuasieve en narratieve teksten. Daarnaast blijken concrete teksten een positieve invloed te hebben op de begrijpelijkheid van een tekst en blijken mensen concrete informatie prettiger om te lezen en interessanter te vinden dan abstracte teksten (Sadoski et al., 2000; Bechlivanidis, Lagnado, Zemla & Sloman, 2017). Deze effecten worden verklaard aan de hand van de *Dual Coding Theory* (Paivio, 1971; 1986). Deze theorie stelt dat abstracte en concrete informatie op verschillende manieren in de hersenen worden gecodeerd. Abstracte informatie wordt alleen op de verbale, de talige manier gecodeerd. Concrete informatie wordt naast de verbale ook op de non-verbale manier gecodeerd, waarbij mentale beelden gerelateerd aan de taal worden opgeroepen. Dit gebeurt omdat concrete woorden (zoals boek) verwijzen naar tastbare woorden die een beeld oproepen, in tegenstelling tot abstracte woorden (zoals vrede). Doordat concrete informatie op twee manieren in de hersenen gecodeerd wordt, wordt deze informatie beter onthouden en ook als interessanter beoordeeld dan abstracte informatie (Sadoski et al., 2000).

Een andere mogelijke verklaring voor het effect van concreetheid op begrijpelijkheid wordt gegeven door Schwanenflugel en Shoben (1983). Zij lieten participanten concrete en abstracte zinnen lezen, sommige met een context en sommige zonder. Daarna werd de leestijd en de lexicale decisietijd gemeten. Uit het onderzoek bleek dat concrete zinnen sneller gelezen en begrepen werden dan abstracte zinnen wanneer er geen sprake is van context. Binnen een context was er geen verschil in zowel de leestijd als lexicale decisietijd van concrete en abstracte zinnen. Dit onderzoek wordt gezien als een bewijs voor het *Context Availability Model*, die stelt dat mensen geschikte contextuele informatie nodig hebben om taal goed te kunnen begrijpen. Wanneer abstracte informatie in isolatie wordt aangeboden, missen mensen deze contextuele informatie, omdat abstracte taal in veel verschillende

situaties gebruikt kan worden en het dus moeilijk is voor mensen om te beslissen in welke context de informatie bedoeld is. Bij concrete informatie in isolatie is de contextuele informatie ook niet makkelijk te verkrijgen, maar omdat concrete informatie in minder situaties gebruikt kan worden, is het makkelijker te beslissen in welke context de informatie gebruikt moet worden. Dit zorgt voor een kortere leessnelheid, betere herinnering en beter begrip van concrete informatie ten opzichte van abstracte informatie in isolatie. Het verschil tussen abstracte en concrete informatie binnen een context is er niet, omdat de contextuele informatie dan wel beschikbaar is.

Ook op persuasief vlak bestaat er een effect van concreetheid. Hansen en Wänke (2010, experiment 1 en 2) hebben onderzoek gedaan naar het effect van concreetheid op het oordeel van waarheid van statements. Zij lieten participanten 52 statements lezen, waarvan de ene helft waar was en de andere helft niet. Van ieder statement werd een abstracte versie (zoals 'Het toneelstuk Miss Sara Sampson is van de poëet C. Dickens') en een concrete versie (zoals 'De poëet C. Dickens *schreef* het toneelstuk Miss Sara Sampson') gemaakt en participanten kregen een van de twee versies van het statement. Uit het onderzoek bleek dat de concrete versie van de statements meer als waar werd beoordeeld dan de abstracte versie, ongeacht of het statement ook daadwerkelijk waar was of niet. Dit bleek vooral door het effect van levendigheid te komen. Participanten die de statements als levendiger beoordeelden, vonden de statements ook vaker waar (Hansen & Wänke, 2010).

Het persuasieve effect van concreetheid is ook in een juridische context onderzocht. In deze onderzoeken wordt gekeken naar de geloofwaardigheid van de (sprekers van de) teksten en naar de schuld van de verdachte. Participanten moeten bepalen of de verdachte de waarheid spreekt of liegt en op basis daarvan een geloofwaardigheidsoordeel en schuldoordeel vellen. Reyes et al. (1980) onderzochten het effect van concreetheid in een nep juryproces over rijden onder invloed. De casus ging over een man die na een feestje met zijn auto tegen een vuilcontainer botste. De man werd opgepakt, maar het was niet duidelijk of hij te veel gedronken had of niet. Daarna moesten participanten 18 korte tekstjes lezen, waarvan de helft diende als bewijs voor de schuld en de helft als bewijs voor de onschuld van de man. Wanneer participanten het bewijs voor de schuld in een levendige (of concrete) variant kregen, kregen ze het bewijs voor de onschuld in een abstracte variant en andersom. In eerste instantie bleek er geen sprake van een concreetheidseffect op het schuldoordeel. Toen participanten na twee dagen echter terugkeerden, bleken zij het levendige bewijs beter te hebben onthouden en bleek er wel sprake van een concreetheidseffect op het schuldoordeel.

De participanten die het levendige bewijs voor de schuld kregen, beoordeelden de man ook als schuldiger dan de participanten die het levendige bewijs voor de onschuld kregen.

Het experiment van Reyes et al. (1980) is in hetzelfde jaar gerepliceerd door middel van een andere casus. Shedler en Manis (1980) gaven participanten informatie over een alleenstaande moeder van een zevenjarig kind. Participanten moesten haar geschiktheid als ouder beoordelen aan de hand van 16 argumenten, waarvan er 8 positief en 8 negatief waren over haar geschiktheid als moeder. De helft van de participanten kreeg alle positieve argumenten in levendige vorm en alle negatieve argumenten in niet-levendige vorm en de andere helft van de participanten andersom. Concreetheid werd gemanipuleerd door middel van het toevoegen van details. In dit onderzoek werd zowel een direct als een vertraagd concreetheidseffect gevonden. Participanten die de positieve argumenten in levendige vorm (en de negatieve in niet-levendige vorm) kregen, vonden de moeder significant meer geschikt als ouder dan participanten die de positieve argumenten in niet-levendige vorm (en de negatieve in levendige vorm) kregen, zowel op de dag van het experiment als 48 uur later.

Een mogelijke verklaring voor het effect van concreetheid op overtuigingskracht wordt gegeven door de *Availability Heuristic* (ook wel beschikbaarheidsvuistregel; Tversky & Kahneman, 1973). Deze theorie stelt dat wanneer informatie gemakkelijker uit de hersenen terug te halen is, deze als overtuigender wordt beoordeeld. Concrete informatie wordt gemakkelijker opgeslagen in de hersenen en is daardoor ook gemakkelijker te verkrijgen. De theorie wordt ondersteund door het feit dat de concrete argumenten over de schuld van de man en de geschiktheid van de moeder ook beter werden onthouden dan de abstracte (Reyes et al., 1980; Shedler & Manis, 1980).

Een andere verklaring voor het concreetheidseffect kan worden gezocht in de aandacht van participanten. Wanneer zij namelijk in het dagelijks leven nieuwe informatie krijgen, moet deze informatie strijden met allerlei andere informatie en prikkels om de aandacht van de participanten. Het is mogelijk dat concrete informatie in deze concurrentiestrijd meer opvalt en daardoor overtuigender is. Deze theorie wordt de *Differential Attention Hypothesis* genoemd en wordt genoemd als een verklaring voor het uitblijven van concreetheidseffecten in een aantal onderzoeken waarin er geen sprake is van het afzetten van abstracte en concrete teksten (Shedler & Manis, 1980). Taylor en Thompson (1982) concluderen in hun overzichtsartikel zelfs dat concreetheidseffecten enkel werken wanneer er sprake is van differentiële aandacht bij participanten en dus niet in een experiment waarin participanten alleen een abstracte of concrete versie van een tekst moeten lezen en beoordelen. In het onderzoek naar de beoordeling in de voogdijzaak is de aandacht van participanten

gemanipuleerd door een afleidingstaak, maar deze had geen effect op de beoordeling (Shedler & Manis, 1980).

Niet alleen de geloofwaardigheid van de verdachte kan worden beïnvloed door concreetheid. Bell en Loftus (1989) onderzochten de invloed van levendigheid in ooggetuigenverklaringen van een misdrijf. In dit onderzoek was het misdrijf zwaarder: het betrof een winkeloverval en een moord op de winkelmedewerker. Opnieuw lazen participanten bewijsstukken voor de schuld en voor de onschuld van de verdachte, waaronder een ooggetuigenverklaring van beide partijen. Van deze ooggetuigenverklaringen werd een abstracte en concrete versie gemaakt, waarbij concreetheid gemeten werd door middel van het toevoegen van details. Wanneer participanten een abstracte ooggetuigenverklaring voor de schuld van de verdachte kregen, kregen ze een concrete ooggetuigenverklaring voor de onschuld van de verdachte en andersom. In dit experiment werd een direct concreetheidseffect gevonden. Participanten die een concrete ooggetuigenverklaring kregen voor de schuld van de verdachte, beoordeelden de verdachte ook als schuldiger, terwijl participanten die een concrete ooggetuigenverklaring voor de onschuld van de verdachte kregen de verdachte ook als minder schuldig beoordeelden.

Ook Hustinx en De Wit (2012) hebben het levendigheidseffect in verklaringen van verschillende ooggetuigen onderzocht. In dit onderzoek ging de casus over een vrouw die haar man doodschoot en participanten moesten aan de hand van verschillende ooggetuigenverklaringen (waaronder die van de vrouw en de man zelf) bepalen of er sprake was van *dood door schuld* (schuldig) of *doodslag* (onschuldig). Participanten kregen de zes verklaringen, die niet eenduidig wezen naar een specifieke toedracht, allemaal in de gewone of verlevendigde versie. Levendigheid was gemanipuleerd door middel van specificiteit en het toevoegen van details. Uit het onderzoek bleek dat ‘leken’ (studenten Bedrijfswetenschappen en Sociologie) na de levendige versie vaker het oordeel schuldig gaven. ‘Experts’ (studenten Rechten) oordeelden na de levendige versie juist vaker voor onschuldig. In het onderzoek was er dus sprake van een concreetheidseffect dat voor ‘leken’ en ‘experts’ precies tegenovergesteld was.

In het onderhavige experiment zal het effect van concreetheid (versus abstractheid) in een juridische context worden onderzocht. Participanten lezen een abstracte of concrete versie van een verdachtenverklaring en beoordelen de geloofwaardigheid van de spreker en de mate van schuld van de verdachte. Verwacht wordt dat participanten die de concrete tekst lezen deze als overtuigender zullen beoordelen dan participanten die de abstracte tekst lezen en daardoor de verdachte geloofwaardiger en minder schuldig zullen vinden.

1.3 Leugendetectie en de rol van concreetheid

In onderzoek naar geloofwaardigheid in een juridische context is kennis over leugens en leugendetectie van belang. Mensen komen vaak in aanraking met leugens en liegen gemiddeld een tot twee keer per dag (Hancock, Curry, Goorha & Woodworth, 2007). Het detecteren van leugens blijkt echter niet zo gemakkelijk. Menselijke leugendetectie gaat vaak door middel van het kijken naar gedragsvormen die liegen blootleggen, zogeheten cues. Er bestaan zowel non-verbale als verbale cues voor bedrog. Uit een enquête onder Nederlandse politieofficieren en studenten blijkt dat zij vooral wegstaren, nervositeit en lichaamsbewegingen (bijvoorbeeld het telkens bewegen van voeten) noemen als cues voor liegen (Bogaard, Meijer, Vrij & Merckelbach, 2016). Deze cues zijn allemaal non-verbaal en blijken in werkelijkheid geen goede voorspellers van leugens te zijn.

Onderzoek naar leugens en leugendetectie is vooral gericht op het detecteren en het beschrijven van de cues, zodat deze kennis gebruikt kan worden in situaties waarin leugendetectie erg belangrijk is. De juridische context is een dergelijke situatie. Liegen kan in deze context namelijk grote consequenties hebben. Verdachten riskeren bij het liegen tijdens een verhoor of de rechtszitting vaak flinke straffen en ook voor getuigen is de druk hoog. De verschillen tussen leugenaars en waarheidssprekers worden in deze situaties beter zichtbaar, omdat de spreker veel op het spel heeft staan. Deze situaties worden *bogaa* situaties genoemd (McQuaid, Woodworth, Hutton, Porter & Ten Brinke, 2015). Het is voor sprekers lastig om in een *high-stake* situatie te liegen, vanwege de grote cognitieve belasting. Leugenaars moeten namelijk de leugen goed onthouden om deze consequent te kunnen vertellen en plausibel te kunnen houden. Daarnaast moeten de leugenaars het non-verbale gedrag onder controle houden en overtuigend acteren (McQuaid et al., 2015). Door deze zware cognitieve belasting gaat het vaak mis: leugenaars weten hun leugen niet vol te houden en laten (een van de) verbale of non-verbale cues voor liegen zien. Dit wordt '*leakage*' genoemd (DePaulo et al., 2003).

Er bestaan grofweg twee lijnen onderzoek naar verbale en non-verbale cues voor bedrog. De eerste lijn bestaat uit onderzoeken waarin door middel van experimenten en corpora van teksten en video-opnames verschillen tussen waarheidssprekers en leugenaars zijn geobserveerd. Zo lieten Granhag en Strömwall (2002) in hun experiment participanten een toneelstuk zien waarin een man door drie daders werd neergestoken. In de daaropvolgende weken moesten participanten drie keer vertellen wat ze van de gebeurtenis hadden gezien. De helft werd geïnstrueerd om de waarheid te vertellen en de andere helft werd geïnstrueerd om te liegen door te vertellen dat de neergestoken man zelf

verantwoordelijk was voor zijn verwondingen. De verhalen van de participanten zijn opgenomen op video en bij het bestuderen van de video's zijn verschillen tussen waarheidssprekers en leugenaars onderzocht. Uit het experiment blijkt dat leugenaars minder vaak glimlachen, hun verhaal pauzeren, wegstaren en zelfmanipulaties (bijvoorbeeld handen wrijven of aan kleding pulken) maken dan waarheidssprekers. Tevens werd er een verbale cue voor bedrog gevonden: de lengte van het verhaal. Leugenaars vertelden in elk van de drie verhalen een korter verhaal dan waarheidssprekers (Granhag & Strömwall, 2002).

In het experiment van Porter en Yuille (1996) moesten participanten een verklaring geven over hun betrokkenheid bij de diefstal van geld. Participanten werden ingedeeld in een van de vier condities waarin ze respectievelijk een eerlijke bekentenis, een eerlijke verklaring, een deels valse verklaring of een volledig valse verklaring moesten geven. In het experiment werden drie verbale cues voor bedrog gevonden. Participanten die een (deels) valse verklaring gaven, bleken significant minder details te geven dan participanten die een eerlijke verklaring of bekentenis gaven. Daarnaast bleken de (deels) valse verklaringen significant minder coherent dan de eerlijke verklaringen of bekentenissen. Ten slotte gaven participanten in een eerlijke bekentenis vaker toe dat ze dingen waren vergeten dan participanten met een deels valse verklaring gaven.

Om de non-verbale en verbale cues voor bedrog duidelijker op een rijtje te krijgen, hebben DePaulo et al. (2003) in een uitgebreid overzichtsartikel bevindingen uit een groot aantal artikelen nader onder de loep genomen. De meest in het oog springende verbale cues voor bedrog die zij vonden, waren de kortere spreektijd, het kleinere aantal details en de mindere plausibiliteit en onduidelijkere structuur van het verhaal van leugenaars ten opzichte van waarheidssprekers. Daarnaast vonden ze een aantal non-verbale cues: leugenaars bleken minder meewerkend, maakten een nerveuzere indruk en gaven minder vaak toe dat ze iets waren vergeten dan sprekers van de waarheid.

De tweede lijn van onderzoeken naar verbale en non-verbale cues voor bedrog bestaat uit recentere onderzoeken waarin op basis van computergestuurde tekstanalyseprogramma's naar verschillen tussen waarheidssprekers en leugenaars in grote corpora van tekstfragmenten is gekeken. Doordat computergestuurde tekstanalyse sneller en uitgebreider kan worden uitgevoerd dan menselijke tekstanalyse worden er in deze onderzoeken andere, vaak specifiekere cues voor bedrog gevonden. Zo bleek uit het experiment van Hancock et al. (2007) waarin studenten in een-op-een gesprekken over verschillende onderwerpen moesten praten, dat leugenaars meer zintuiglijke woorden gebruikten (bijvoorbeeld 'zien' of

‘luisteren’) dan waarheidssprekers en dat gemotiveerde leugenaars minder causale termen gebruikten tijdens het liegen dan tijdens het spreken van de waarheid.

McQuaid et al. (2015) hebben in hun onderzoek televisie-interviews en -optredens geanalyseerd van mensen die praten over de vermissing van een bekende. Zij hebben onderscheid gemaakt tussen mensen die uiteindelijk zelf verantwoordelijk bleken te zijn voor de vermissing (leugenaars) en de mensen die geen rol speelden in de vermissing (waarheidssprekers). Het onderzoek is bijzonder, omdat er sprake is van de meest pure vorm van *high-stake* leugens. De leugenaars worden geïnterviewd door de nationale televisie, terwijl ze het misdrijf van bekenden op hun geweten hebben. Ook in dit onderzoek werden significante verschillen gevonden tussen leugenaars en waarheidssprekers. Leugenaars gebruiken meer exclusiveerders (bijvoorbeeld ‘gewoon’ in de zin: ‘Ik kan het *gewoon* niet geloven’) en intensiveerders, terwijl waarheidssprekers meer temporele woorden gebruiken (zoals ‘dagen’ en ‘weken’).

Een ander opvallend fenomeen dat in verschillende onderzoeken is gevonden, is de manier waarop leugenaars en waarheidssprekers refereren naar zichzelf en anderen. Zo blijkt uit het experiment van Newman, Pennebaker, Barry en Richards (2003), waarin studenten over verschillende onderwerpen (onder andere abortus en een misdaad) op uiteenlopende manieren (gesproken, getypt en handgeschreven) de waarheid moesten spreken of moesten liegen, dat leugenaars minder refereren naar zichzelf (bijvoorbeeld ‘ik’ en ‘mij’) dan waarheidssprekers. Ook uit andere onderzoeken is gebleken dat leugenaars minder zelf oriënterende woorden gebruiken dan waarheidssprekers en juist meer woorden die verwijzen naar anderen, zoals ‘zij’ of ‘jij’ (Hancock et al., 2007; McQuaid et al., 2015). Een verklaring hiervoor is dat leugenaars woorden gebruiken die hen distantiëren van de gebeurtenis, bijvoorbeeld een moord of de vermissing van een bekende. Wanneer ze zelfreferenties maken, verbinden ze zichzelf aan de situatie, terwijl ze door middel van het verwijzen naar anderen juist afstand houden van de situatie (DePaulo et al., 2003). Om dezelfde reden gebruiken leugenaars vaker abstracte en afstandelijke woorden (bijvoorbeeld ‘iemand’ en ‘men’), terwijl waarheidssprekers juist meer concrete woorden (bijvoorbeeld tijdsaanduidingen) gebruiken (McQuaid, et al., 2015). Door het gebruik van abstracte woorden distantiëren leugenaars zichzelf van de gebeurtenis. Daarnaast zijn abstracte woorden algemener dan concrete woorden en daardoor makkelijker te onthouden. Hierdoor lopen leugenaars minder risico om op de leugen betrapt te worden (DePaulo et al., 2003). Het verschil tussen abstract en concreet taalgebruik is tevens te zien bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van een spreker. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat wanneer een persoon abstracte taal gebruikt deze

als minder geloofwaardig wordt beoordeeld dan wanneer een persoon concrete taal gebruikt (Hansen & Wänke, 2010; Reyes et al., 1980; Hustinx & De Wit, 2012).

Naast de concreetheid kan ook de gedetailleerdheid van het taalgebruik een rol spelen in de geloofwaardigheid van een persoon. Zoals uit verschillende onderzoeken is gebleken, zijn verklaringen van leugenaars zowel korter als minder gedetailleerd dan verklaringen van sprekers van de waarheid (Granhag & Strömwall, 2002; Porter & Yuille, 1996). Dit verschil wordt verklaard aan de hand van praktische overwegingen. Hoe korter en minder gedetailleerd een leugen is, des te makkelijker deze te onthouden is voor de leugenaar. Dit verkleint het risico om betrapt te worden op de leugen. Ook de beoordeling van de geloofwaardigheid van een persoon wordt beïnvloed door gedetailleerdheid. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat wanneer een persoon een verhaal vertelt met veel details deze als overtuigender wordt beoordeeld dan wanneer een persoon een verhaal vertelt met weinig details (Reyes et al., 1980; Shedler & Manis, 1980; Bell & Loftus, 1989; Hustinx & De Wit, 2012). In hoeverre de relevantie van de details ten opzichte van de situatie een rol speelt in de beoordeling van de geloofwaardigheid is onzeker. Bell en Loftus (1989) concludeerden dat het voor het effect van gedetailleerdheid op geloofwaardigheid niet van belang is of de details relevant zijn of niet. Uit het experiment van Guadagno, Rhoads en Sagarin (2010, experiment 2), waarin participanten argumenten kregen voor het gebruik van PHD'ers als docenten op een universiteit, blijkt echter dat relevante details zorgen voor meer geloofwaardigheid en overtuigingskracht, maar dat dit niet geldt voor irrelevante details.

In het onderhavige experiment wordt onderzoek gedaan naar de geloofwaardigheid van een verdachte van een misdrijf aan de hand van zijn verklaring. Participanten kunnen hun geloofwaardigheidsoordeel enkel baseren op de verbale cues voor bedrog, omdat geen enkele non-verbale informatie over de verdachte bekend is. Zij krijgen de verdachtenverklaring in een abstracte variant met weinig details of een concrete variant met veel details. De details zullen allemaal relevant zijn binnen de context van de casus. Daarna krijgen ze vragen over hoe geloofwaardig zij de verdachte vinden, of ze denken dat de verdachte liegt en waar ze hun oordelen op baseren. De verwachting is dat participanten na het lezen van de abstracte verdachtenverklaring met weinig details de verdachte minder geloofwaardig vinden dan na het lezen van de concrete verdachtenverklaring met veel details. Daarnaast wordt verwacht dat participanten hun geloofwaardigheidsoordeel baseren op de mate van concreetheid en gedetailleerdheid van de verklaring van de verdachte.

1.4 Concreetheid en psychologische afstand

Bij het zoeken naar verklaringen voor het effect van concreetheid wordt er voornamelijk gefocust op mentale processen bij mensen. Concreet taalgebruik wordt op een andere manier in de hersenen verwerkt dan abstract taalgebruik, waardoor het ook anders wordt beoordeeld. Een belangrijke theorie die het verwerken van abstracte en concrete taal aan mentale processen verbindt, is de *Construal Level Theory* (CLT, Trope & Libermann, 2010). Deze theorie verklaart hoe mensen naast over het hier en nu ook over het verleden en de toekomst kunnen nadenken. Dit doen ze door mentale representaties te maken over andere mensen, dingen, gebeurtenissen en handelingen uit het verleden, het heden en de toekomst. De manier waarop ze deze representaties maken is gerelateerd aan de psychologische (spatiële, temporele of sociale) afstand die er bestaat tussen hen en de andere mensen, dingen, gebeurtenissen en handelingen. Wanneer de psychologische afstand klein is, maken mensen concrete mentale representaties (*low-level* processen) en wanneer de psychologische afstand groot is juist abstracte mentale representaties (*high-level* processen). Zo kan iemand zich een etentje van vorige week herinneren als ‘diner bij kaarslicht’, maar een etentje van drie jaar geleden als ‘memorabele avond’. Door de grotere temporele afstand is de mentale representatie van het etentje van drie jaar geleden abstracter dan de mentale representatie van het etentje van vorige week. Het is overigens niet zo dat de mentale representaties in *high-level* processen altijd vager en minder informatief zijn dan in *low-level* processen. Hoewel ‘memorabele avond’ een abstractere uiting is dan ‘diner bij kaarslicht’, is er toch sprake van toegevoegde informatie (bijvoorbeeld valentie). Volgens de CLT zorgt het effect van psychologische afstand op onze mentale processen ervoor dat we van het concreet abstract kunnen maken om een globaler beeld te krijgen bij het verleden en de toekomst (Bhatia & Walasek, 2016).

Uit onderzoek naar de CLT blijkt dat het verband tussen psychologische afstand en concreetheid van taal op twee manieren werkt. Ten eerste is er sprake van een direct effect van psychologische afstand op concreetheid van taal. Bhatia en Walasek (2016) hebben in een corpusonderzoek geconcludeerd dat mensen op Twitter abstracte woorden gebruiken wanneer ze praten over momenten die verder in het verleden en de toekomst liggen en concrete woorden over momenten die dicht tegen het heden aanliggen. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat mensen gebeurtenissen met een grote temporele afstand (*high-level* processen) verbinden aan abstracte (‘waarom’) vragen en gebeurtenissen met een kleine temporele afstand (*low-level* processen) aan concrete (‘hoe’) vragen (Trope, Libermann & Wakslak, 2007).

Andersom blijkt er ook een effect te bestaan van concreetheid van taal op

psychologische afstand. Mensen worden door abstracte taal beïnvloed, waardoor er *high-level* processen ontstaan en door concrete taal ontstaan er *low-level* processen. Deze beïnvloeding van de mindset is onder andere onderzocht door Hansen en Wänke (2010, experiment 3). In dit experiment moesten participanten eerst nadenken over abstracte ('waarom') en concrete ('hoe') vragen, waarna hen werd gevraagd abstracte en concrete statements te beoordelen op waarheid. Er was sprake van een match tussen mindset en beoordeling: participanten die over abstracte vragen hadden nagedacht, beoordeelden de abstracte statements meer als waar dan participanten die over concrete vragen hadden nagedacht. Daarnaast beoordeelden participanten die over concrete vragen hadden nagedacht de concrete statements meer als waar dan participanten die over abstracte vragen hadden nagedacht. De CLT verklaart deze resultaten als volgt: wanneer mensen abstracte taal lezen, ontstaan er *high-level* processen en wanneer mensen concrete taal lezen, ontstaan er *low-level* processen in het hoofd. Deze processen vormen de mindset van de mensen en deze nemen ze mee bij het uitvoeren van volgende taken. Wanneer in een volgende taak taalgebruik of representaties in een abstracte of concrete vorm wordt aangeboden, is er volgens de CLT sprake van "*value from fit*": representaties die matchen aan de mindset worden ervaren als prettiger en overtuigender dan representaties die een mismatch vormen met de mindset (Hansen & Wänke, 2010). Dit zorgt ervoor dat concrete taal overtuigender is voor mensen met *low-level* processen in het hoofd dan voor mensen met *high-level* processen in het hoofd. Daarnaast zorgt dit ervoor dat abstracte taal overtuigender is voor mensen met *high-level* processen in het hoofd dan voor mensen met *low-level* processen in het hoofd. Een andere oorzaak van het effect van psychologische afstand op overtuigingskracht wordt gegeven door onderzoeken naar liegen. Uit verschillende onderzoeken naar verbale cues voor liegen blijkt dat leugenaars vaker refereren naar anderen en minder naar zichzelf om een psychologische afstand te creëren tussen zichzelf en de leugen (Hancock et al., 2007; DePaulo et al., 2003).

De CLT verbindt concreetheid van taal aan mentale processen en aandacht van mensen. Volgens de *Differential Attention Hypothesis*, een andere theorie over beïnvloeding van de aandacht, kunnen mentale processen ook op een andere manier bijdragen aan het effect van concreetheid. Deze theorie stelt dat nieuwe informatie de strijd om de aandacht van mensen aangaat met andere informatie en prikkels. De informatie die het meest opvalt, is dan het meest overtuigend. De *Differential Attention Hypothesis* is gebruikt als bewijs voor het feit dat concrete informatie opvallender is en daardoor overtuigender wanneer deze wordt afgezet tegen abstracte informatie in plaats van wanneer deze in isolatie wordt aangeboden (Shedler & Manis, 1980). De theorie kan echter ook een ander licht schijnen op de CLT. Het

is namelijk zo dat, wanneer mensen een abstracte mindset vormen er veel abstracte representaties in het hoofd aanwezig zijn. Wanneer mensen een concrete mindset vormen, zijn er juist veel concrete representaties in het hoofd aanwezig. Het is mogelijk dat nieuwe informatie die een mismatch vormt met de mindset meer opvalt en daardoor overtuigender is dan nieuwe informatie die in lijn is met de mindset. Dit zou betekenen dat concrete informatie overtuigender is voor mensen met *high-level* processen in het hoofd dan voor mensen met *low-level* processen in het hoofd. Daarnaast zou abstracte informatie dan overtuigender zijn voor mensen met *low-level* processen in het hoofd dan voor mensen met *high-level* processen in het hoofd. Deze in het onderhavige onderzoek geïntroduceerde hypothese zal de ‘contrasthypothese’ worden genoemd en deze hypothese heeft dus tegenstrijdige hypothesen dan de CLT.

Figuur 1. Assumpties over geloofwaardigheids- en schuldoordeel voor de Construal Level Theory (CLT) en de contrasthypothese als functie van Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring (1 = meest geloofwaardig; minst schuldig – 4 = minst geloofwaardig; meest schuldig).

Nieuwsbericht		Verdachtenverklaring		CLT	Contrast
Abstract	➔	Abstract		3	4
Abstract	➔	Concreet		2	1
Concreet	➔	Abstract		4	3
Concreet	➔	Concreet		1	2

1 = meest geloofwaardig; minst schuldig

4 = minst geloofwaardig; meest schuldig

In het onderhavige experiment zal onderzocht worden in hoeverre beïnvloeding van de mindset van participanten effect heeft op het verband tussen de mate van concreetheid en de overtuigingskracht en geloofwaardigheid van een verdachtenverklaring. De mindset van participanten zal worden beïnvloed door een nieuwsbericht te geven die in ofwel abstracte ofwel concrete stijl geschreven is. Daarna volgt een verdachtenverklaring in abstracte of concrete stijl. Er zijn twee mogelijkheden wat betreft verwachte effecten: volgens de CLT zal

de concrete verdachtenverklaring overtuigender zijn voor mensen met een concrete mindset dan voor mensen met een abstracte mindset. Daarnaast zal abstracte informatie overtuigender zijn voor mensen met een abstracte mindset dan voor mensen met een concrete mindset (zie figuur 1). Volgens de contrasthypothese zal concrete informatie overtuigender zijn voor mensen met een abstracte mindset dan voor mensen met een concrete mindset, terwijl abstracte informatie overtuigender zal zijn voor mensen met een concrete mindset dan voor mensen met een abstracte mindset (zie figuur 1).

1.5 Onderzoeksvraag

Het onderhavige experiment onderzoekt het effect van concreetheid op geloofwaardigheid en schuld. Concreetheid, met de definitie ‘naar zintuiglijk waarneembare zaken verwijzend’, zal worden gemanipuleerd door middel van concreetheidsscores en het toevoegen van details. Het effect van concreetheid wordt onderzocht in een juryrechtspraaksetting, waarbij participanten eerst een nieuwsartikel lezen over een misdrijf en dan een verklaring lezen van een van de verdachten van het misdrijf. Het nieuwsartikel lezen ze in een abstracte variant met weinig details of een concrete variant met veel details. Hetzelfde geldt voor de verdachtenverklaring, waarin geen eenduidig bewijs is voor de schuld of onschuld van de verdachte. Op basis van beide teksten moeten participanten een oordeel geven over de geloofwaardigheid en schuld van de verdachte.

De onderzoeksvraag van het onderhavige onderzoek is: In hoeverre heeft de mate van concreetheid en gedetailleerdheid van een verdachtenverklaring invloed op de geloofwaardigheid en schuldtoekenning van een verdachte en welke rol speelt het primen van de mindset van de stijl daarin?

Op basis van de literatuur zijn er drie hypothesen opgesteld:

H1 Na het lezen van een concrete verdachtenverklaring wordt de verdachte als geloofwaardiger en minder schuldig beoordeeld dan na het lezen van een abstracte verdachtenverklaring.

H2 Het schuld- en geloofwaardigheidsoordeel over de verdachte wordt gebaseerd op de stijl van het taalgebruik van de verdachte.

H3a Een verdachte met een concrete verklaring wordt door participanten met een concrete mindset als geloofwaardiger en minder schuldig beoordeeld dan door participanten met een abstracte mindset. Een verdachte met een abstracte verklaring wordt door participanten met een abstracte mindset als geloofwaardiger en minder schuldig beoordeeld dan door participanten met een concrete mindset. (*Construal Level Theory*)

H3b Een verdachte met een concrete verklaring wordt door participanten met een abstracte mindset als geloofwaardiger en minder schuldig beoordeeld dan door participanten met een concrete mindset. Een verdachte met een abstracte verklaring wordt door participanten met een concrete mindset als geloofwaardiger en minder schuldig beoordeeld dan door participanten met een abstracte mindset. (contrasthypothese)

In het volgende hoofdstuk zal worden uitgelegd welke overwegingen er zijn gemaakt bij het creëren van het materiaal voor het experiment. Daarnaast zal het ontwerp van het onderzoek worden omschreven en worden uitgelegd hoe de variabelen zijn geoperationaliseerd. Tevens wordt de procedure van het experiment beschreven en wordt uitgelegd welke statistische toetsen zijn gebruikt om de resultaten te analyseren.

2 Methode

2.1 Materiaal

Om het effect van abstract en concreet taalgebruik in een juridische context te onderzoeken, is een casus ontworpen van een misdrijf en een bijbehorende verdachtenverklaring. De casus betreft een fictieve overval in Alkmaar en is gebaseerd op een casus uit het *Strafprocesdossier* (Bosch, Dolman & Mulder, 2013). Kort samengevat gaat het verhaal als volgt: een overvaller breekt via het zolderraam het huis van een man in. De man, op dat moment alleen thuis, neemt poolshoogte en raakt in gevecht met de overvaller. Uiteindelijk weet de overvaller de man te overmeesteren en steelt hij geld en andere kostbaarheden. Het slachtoffer wordt vastgebonden en later gevonden door zijn vrouw. Hij belandt in het ziekenhuis, maar is buiten levensgevaar.

De casus wordt geïntroduceerd in de vorm van een online nieuwsbericht. Dit nieuwsartikel met de titel ‘Gewelddadige overval aan Bierkade’ geeft een uitgebreide beschrijving van de overval. In de lead (de dikgedrukte introductie) wordt de belangrijkste informatie uit het artikel kort samengevat. Daarna volgt een beschrijving van de gebeurtenissen tijdens de overval. Er wordt een signalement gegeven van de dader en vervolgens worden de lezers aangespoord om tips te melden bij de politiehulplijn. In de laatste alinea van het artikel wordt een update gegeven (zoals gebruikelijk in een online nieuwsartikel) waarin de politie meldt dat er vier verdachten zijn opgepakt. Om het artikel zo realistisch mogelijk te maken, heeft het het uiterlijk van berichten op bekende nieuwssites, zoals www.nu.nl. Zo wordt hetzelfde lettertype en dezelfde kleur gebruikt, is er een lead en een update en staan er icoontjes van sociale media naast de datum van publicatie van het artikel.

Op basis van de casus is een proces-verbaal ontworpen van de verklaring van een van de verdachten. Hiervoor is gebruik gemaakt van een proces-verbaal uit het *Strafprocesdossier* (Bosch et al., 2013). Dit boek geeft een ‘zo realistisch mogelijk beeld van het Nederlandse strafproces: de schriftelijke werkelijkheid daarvan in een zo authentiek mogelijke vorm’ (Bosch et al., 2013). In het proces-verbaal in het onderhavige onderzoek reageert de verdachte op zijn aanhouding. Hij vertelt dat hij gehoord heeft van de overval, maar het slachtoffer niet kent. Daarna beschrijft hij wat hij op de dag van de overval heeft gedaan. Ten slotte krijgt hij een foto van het slachtoffer te zien. Hij herkent de man, maar ontkent iets met de overval te maken te hebben. Om ook het proces-verbaal zo realistisch mogelijk te maken, is de stijl en noteringswijze van het proces-verbaal uit het *Strafprocesdossier* precies nagebootst. Zo

herhaalt de verdachte wat er door de verbalisanten van de politie aan hem gevraagd of tegen hem gezegd wordt en wordt een foto niet afgebeeld, maar krijgt deze een code.

Zowel van het nieuwsartikel als van de verdachtenverklaring is een abstracte en een concrete versie gemaakt. Dit is gebeurd met behulp van concreetheidsscores uit het onderzoek van Brysbaert et al. (2014). Zij hebben aan de hand van 15 beoordelaars de gemiddelde concreetheidsscore van 30.000 Nederlandse woorden berekend op een schaal van 1 tot 5. Bij het ontwerp van de abstracte en de concrete versie van het nieuwsartikel en de verdachtenverklaring zijn enkel de concreetheidsscores van inhoudswoorden (zelfstandig naamwoorden, zelfstandig werkwoorden, bijvoeglijk naamwoorden en bijwoorden) gemanipuleerd en niet die van functiewoorden (bijvoorbeeld lidwoorden, voegwoorden en hulpwerkwoorden). Inhoudswoorden verwijzen namelijk naar zintuiglijk waarneembare zaken en kunnen daarom de mate van concreetheid van een tekst verkleinen of vergroten, in tegenstelling tot functiewoorden. Een andere aspect waarop de abstracte en concrete versie van de twee teksten afwijkt, is de mate van gedetailleerdheid. In de abstracte versie van zowel het nieuwsartikel als de verdachtenverklaring komen minder details voor dan in de concrete versie. De toegevoegde details zijn allemaal relevant in de context van het nieuwsbericht of de verdachtenverklaring. Zo bieden de details in het nieuwsbericht informatie over de dader of het ongeval en zijn de details in de verdachtenverklaring relevant voor het alibi van de verdachte.

De twee versies van het nieuwsbericht verschillen op 40 plaatsen (zinnen of zinsdelen), met in totaal 215 woorden die in de abstracte versie anders zijn dan in de concrete. De beide versies van de verdachtenverklaring verschillen op 51 plaatsen, met in totaal 172 woorden die in de concrete versie anders zijn dan in de abstracte. De meeste verschillen zijn woorden die in de concrete versie een hogere concreetheidsscore hebben dan in de abstracte versie. Soms zijn ook zinnen of zinsdelen aangepast, waarbij het aantal details zorgt voor een verschil tussen de beide versies. Ondanks het grote aantal verschillen tussen de abstracte en concrete teksten is ervoor gezorgd dat de versies van het nieuwsbericht geen invloed hebben op de geloofwaardigheid en schuld van de verdachte. Zo is de ernst van het misdrijf in beide versies van het nieuwsbericht gelijk en geldt hetzelfde voor de geloofwaardigheid van het alibi van de verdachte in beide versies van de verdachtenverklaring. In tabel 1.1 en tabel 1.2 staan voorbeelden van de verschillen tussen de abstracte en concrete versie van het nieuwsbericht en de verdachtenverklaring. Achter alle inhoudswoorden staan de concreetheidsscores tussen haakjes.

Tabel 1.1. Passage uit de abstracte en concrete versie van het nieuwsbericht.
 Concreetheidsscores (1 = zeer abstract, 5 = zeer concreet) van inhoudswoorden
 tussen haakjes. Toegevoegde details schuingedrukt.

Abstract	Concreet
Toen hij naar boven ging (2.80) om poolshoogte (2.90) te nemen (3.00), ontdekte (2.40) hij een man (4.27).	Toen hij <i>de trap</i> (4.73) op liep (3.93) om poolshoogte (2.90) te nemen (3.00), stond (4.00) hij oog (5.00) in oog (5.00) met een <i>lange</i> (3.40) man (4.27) <i>met bivakmuts</i> (4.80).

Tabel 1.2. Passage uit de abstracte en concrete versie van de verdachtenverklaring.
 Concreetheidsscores (1 = zeer abstract, 5 = zeer concreet) van inhoudswoorden
 tussen haakjes. Toegevoegde details schuingedrukt.

Abstract	Concreet
Uiteindelijk kreeg (2.27) ik trek (2.53) en ben ik wat voedsel (3.60) gaan halen (3.07).	Uiteindelijk kreeg (2.27) ik honger (3.47) en ben ik <i>naar de cafetaria</i> (4.47) gelopen (3.93) om <i>frites</i> (4.18) <i>en een frikandel</i> (4.60) te kopen (3.53).

In zowel de abstracte als de concrete versie zijn de concreetheidsscores van alle inhoudswoorden bij elkaar opgeteld en gedeeld door het aantal inhoudswoorden. Op deze manier is de gemiddelde concreetheidsscore van de teksten berekend. De abstracte versie van het nieuwsbericht heeft een gemiddelde concreetheidsscore van 2.60 (op schaal van 1 tot 5), terwijl de concrete versie van het nieuwsbericht een score heeft van 3.69. De abstracte versie van de verdachtenverklaring heeft een gemiddelde score van 2.33, terwijl de concrete versie van de verdachtenverklaring een score heeft van 3.75. Daarnaast is het aantal toegevoegde details in de concrete versie van zowel het nieuwsbericht als de verdachtenverklaring berekend. Voor het nieuwsbericht was dit aantal 19, voor de verdachtenverklaring 15.

2.2 Onderzoeksontwerp

Het onderhavige experiment heeft een 2x2 tussenproefpersoonontwerp, waarbij de twee onafhankelijke variabelen Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring zijn. De twee afhankelijke variabelen zijn Oordeel van geloofwaardigheid en Oordeel van

schuld. Participanten lezen van zowel het nieuwsbericht als de verdachtenverklaring slechts een versie en worden dus blootgesteld aan een van de volgende vier condities:

- 1 een abstract nieuwsbericht en daarna een abstracte verdachtenverklaring
- 2 een abstract nieuwsbericht en daarna een concrete verdachtenverklaring
- 3 een concreet nieuwsbericht en daarna een abstracte verdachtenverklaring
- 4 een concreet nieuwsbericht en daarna een concrete verdachtenverklaring

2.3 Participanten

De vragenlijst is verspreid via Facebook en online (via pc, laptop of mobiele telefoon) ingevuld door 122 participanten. De leeftijd van de participanten varieerde van 18 tot 69 jaar met een gemiddelde van 33.36 jaar. De verhouding tussen mannen en vrouwen was ongeveer gelijk: 58 mannen en 54 vrouwen hebben aan het experiment meegedaan. Het grootste deel van de participanten was hoogopgeleid: 51 participanten hadden als hoogst genoten opleiding het wetenschappelijk onderwijs en 33 het hoger beroepsonderwijs. Een extra vraag die aan de participanten is gesteld, is ‘Heeft u ooit een rechtenopleiding gedaan of doet u die op dit moment’. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat rechtenstudenten een afwijkend patroon laten zien bij concreetheid en schuldtoekenning (Hustinx & De Wit, 2012). Zes participanten antwoordden ‘ja’ op deze vraag. Deze zijn alsnog in de analyse meegenomen, omdat er geen significant verschil bleek tussen het schuld- en geloofwaardigheidsoordeel van de zes rechtenstudenten en de overige participanten.

2.4 Instrumentatie

Na het lezen van het krantenartikel en het proces-verbaal kregen participanten vragen over de schuld en geloofwaardigheid van de verdachte en de concreetheid van de gelezen teksten. De afhankelijke variabele Schuld is gemeten aan de hand van een elfpunts semantische differentiaal, vertaald uit het onderzoek van Bell en Loftus (1989), op de vraag: ‘Denkt u dat de verdachte schuldig of onschuldig is’. Deze schaal loopt, tegenovergesteld aan de vraagstelling, van *onschuldig* (1) tot *schuldig* (11).

De afhankelijke variabele Geloofwaardigheid is gemeten aan de hand van twee zevenpunts Likertschalen, een op de vraag ‘Hoe geloofwaardig vindt u de verdachte’ en een op de vraag ‘Hoe geloofwaardig denkt u dat de politie de verdachte vindt’. Deze schalen lopen van *zeer ongeloofwaardig* (1) tot *zeer geloofwaardig* (7). Ook een derde vraag ‘Denkt u dat de verdachte de waarheid spreekt? Schrijf op waarom u dit denkt’ meet de afhankelijke variabele Geloofwaardigheid. Participanten hebben twee antwoordopties bij deze vraag: ‘Ja,

hij spreekt de waarheid, want' en 'Nee, hij spreekt niet de waarheid, want' en hebben daarna enkele regels om aan te noteren waar ze hun oordeel op baseren. Deze vraag is gesteld, omdat participanten opschrijven op basis van welke elementen in de tekst zij tot hun geloofwaardigheidsoordeel en schuldoordeel komen. De antwoorden op de open vraag 'Schrijf op waarom u dit denkt' worden genoteerd en gecodeerd in verschillende categorieën, waarbij onder andere concreetheid en gedetailleerdheid een categorie zullen vormen.

Als manipulatiechecks zijn ten slotte concreetheid en de belangrijkste voorspellers van concreetheid bevraagd. Van zowel het nieuwsbericht als de verdachtenverklaring zijn op basis van vier zevenpunts semantische differentiaal mate van abstractie (1 = *niet vaag*, 7 = *vaag*), mate van concreetheid (1 = *niet concreet*, 7 = *concreet*), mate van gedetailleerdheid (1 = *niet gedetailleerd*, 7 = *gedetailleerd*) en mate van filmbaarheid (1 = *zag het niet als een film voor me*, 7 = *zag het als een film voor me*) gemeten. Na het ompolen van de schaal die de mate van abstractie meet (naar 1 = *vaag*, 7 = *niet vaag*) is de betrouwbaarheid van de schalen berekend. De betrouwbaarheid van de concreetheid van het nieuwsbericht bestaande uit de vier items was goed: $\alpha = .80$. Deze vier items zijn samengevoegd onder de naam Manipulatiechecks nieuwsbericht. De betrouwbaarheid van de concreetheid van de verdachtenverklaring bestaande uit de vier items was adequaat: $\alpha = .75$. Ook deze vier items zijn samengevoegd, deze onder de naam Manipulatiechecks verdachtenverklaring.

2.5 Procedure

Het experiment is online uitgevoerd met behulp van het vragenlijstenprogramma Qualtrics. Via dit programma konden participanten het onderzoek op de pc of mobiele telefoon uitvoeren. Hierbij zorgde het programma ervoor dat ze willekeurig werden ingedeeld in een van de vier condities en dat het totaal aantal participanten gelijkmatig werd verdeeld over de condities. De werving van participanten vond online plaats via Facebook. Het onderzoek had als titel 'Juryrechtspraak' en participanten werd verteld dat het gaat over hoe mensen lezen en over hoe een mening wordt gevormd van wat ze lezen. Er werd benadrukt dat er vertrouwelijk met de data wordt omgegaan en dat participanten mochten stoppen wanneer ze willen.

Na de introductie volgde een pagina met daarop het nieuwsbericht. Participanten kregen de opdracht 'Lees het volgende bericht' en zij konden de tekst in hun eigen tempo lezen en als ze klaar waren doorklikken naar de volgende pagina. Op deze pagina stond de verdachtenverklaring. Opnieuw mochten de participanten de tekst (na de opdracht 'Lees de verklaring van een van de verdachten') in hun eigen tempo lezen en daarna verder naar de volgende pagina. Hierop volgden de vragen over de schuld en geloofwaardigheid van de

verdachte. Het was voor participanten gedurende het gehele experiment niet mogelijk om terug te gaan naar een vorige pagina om opnieuw te lezen wat de verdachte gezegd had. Voordat de participanten vragen kregen over de manipulatiechecks van het nieuwsbericht, konden ze het bericht wel nog een keer kort doorlezen. Hiervoor is gekozen, omdat er een relatief lange periode zit tussen het lezen van het nieuwsbericht en de vragen over de manipulatiecheck en deze niet gehinderd moet worden doordat participanten het artikel vergeten zijn. Na het beantwoorden van de vragen over de manipulatiechecks volgden nog enkele vragen over de algemene gegevens van de participanten.

Participanten hebben het onderzoek individueel uitgevoerd zonder supervisie. Uit de resultaten blijkt dat participanten het experiment in gemiddeld 9 minuten (583 seconden) hebben uitgevoerd. Wanneer participanten het experiment niet binnen 45 minuten hebben afgerond, zijn ze niet meegenomen in de analyses.

2.6 Statistische toetsing

Om de onderzoeksvraag ‘In hoeverre heeft de mate van concreetheid van een verdachtenverklaring invloed op de geloofwaardigheid en schuldtoekenning van een verdachte en welke rol speelt het primen van de mindset van de stijl daarin?’ te beantwoorden, worden er verschillende statistische toetsen uitgevoerd. De onafhankelijke variabelen in het onderhavige experiment zijn Stijl van het nieuwsbericht (abstract of concreet) en Stijl van de verdachtenverklaring (abstract of concreet). Daarnaast zijn er twee afhankelijke variabelen: Geloofwaardigheid van de verdachte en Schuld van de verdachte. De afhankelijke variabele Geloofwaardigheid van de verdachte wordt gemeten door middel van twee tweeweg univariate variantie-analyses met alleen tussenproefpersoonfactoren (Two-way ANOVA) van Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring op twee vragen ‘Hoe geloofwaardig vindt u de verdachte’ en ‘Hoe geloofwaardig denkt u dat de politie de verdachte vindt’. De afhankelijke variabele Schuld wordt gemeten door middel van een tweeweg univariate variantie-analyses met alleen tussenproefpersoonfactoren van Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring op de vraag ‘In hoeverre denkt u dat dat de verdachte schuldig is aan het misdrijf’. In de tweeweg univariate variantie-analyse worden zowel de twee hoofdeffecten van Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring, als het interactie-effect tussen beide onafhankelijke variabelen gemeten.

Om het effect van de manipulatie te controleren zijn twee statistische toetsen uitgevoerd. De manipulatiechecks van het nieuwsbericht zijn gemeten door middel van een

tweeweg univariate variantie-analyses met alleen tussenproefpersoonfactoren van Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring op de schaal Manipulatiechecks nieuwsbericht (bestaande uit vier items). De manipulatiechecks van de verdachtenverklaring zijn gemeten door middel van een tweeweg univariate variantie-analyses met alleen tussenproefpersoonfactoren van Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring op de schaal Manipulatiechecks verdachtenverklaring (bestaande uit vier items).

3 Resultaten

3.1 Effect van concreetheid

Om te onderzoeken of de stijl van het nieuwsbericht en de verdachtenverklaring invloed heeft op de schuldtoekenning en de geloofwaardigheid van de verdachte, is aan de participanten een aantal vragen gesteld. Deze vragen gaan over de geloofwaardigheid, schuld en waarheid van de verdachte en moesten door de participanten beantwoord worden alsof ze in een jury zaten en het oordeel over het lot van de verdachte moesten vellen. De eerste vraag, “In hoeverre denkt u dat de verdachte schuldig is aan het misdrijf?”, moest worden beantwoord op een elfpunts semantische differentiaal, waarbij 1 *onschuldig* en 11 *schuldig* betekent. In Tabel 1 staat het gemiddelde schuldoordeel van de participanten verdeeld over de vier condities, waarbij de Stijl van het nieuwsbericht (abstract of concreet) en de Stijl van de verdachtenverklaring (abstract of concreet) gemanipuleerd is.

Tabel 2. Gemiddelde (*M*) en Standaarddeviatie (*SD*) van het schuldoordeel (1 = onschuldig – 11 = schuldig) als functie van Stijl van het nieuwsbericht (abstract of concreet) en Stijl van de verdachtenverklaring (abstract of concreet).

Nieuwsbericht	Verdachtenverklaring		Totaal
	Abstract	Concreet	
Abstract	5.67 (2.24)	5.27 (2.38)	5.47 (2.29)
Concreet	6.11 (1.99)	4.57 (2.13)	5.31 (2.19)
Totaal	5.89 (2.11)	4.89 (2.25)	

Uit een tweeweg univariate variantie-analyse van Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring op Schuld bleek een significant hoofdeffect van Stijl van de verdachtenverklaring ($F(1, 107) = 5.46, p = .001$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 = 0.49$). Participanten die een abstracte verdachtenverklaring lazen ($M = 5.89, SD = 2.11$), beoordeelden de verdachte als schuldiger dan participanten die een concrete verdachtenverklaring lazen ($M = 4.89, SD = 2.25$). Er bleek geen significant hoofdeffect van Stijl van het nieuwsbericht ($F < 1, p = .377$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 < .01$). Er was geen verschil in schuldtoekenning tussen participanten die een abstract nieuwsbericht lazen ($M = 5.47, SD = 2.29$) en participanten die een concreet nieuwsbericht lazen ($M = 5.31, SD = 2.19$). Er trad een marginaal significant interactie-effect op tussen Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring ($F(1, 107) = 1.90, p = .086$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 = .02$). Het verschil tussen een abstracte en een concrete verdachtenverklaring bleek alleen op te

treden na een concreet nieuwsbericht ($F(1, 56) = 8.09, p = .003$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 = .13$). Participanten die na een concreet nieuwsbericht een abstracte verdachtenverklaring lazen ($M = 6.11, SD = 1.99$), beoordeelden de verdachte als schuldiger dan participanten die na een concreet nieuwsbericht een concrete verdachtenverklaring lazen ($M = 4.57, SD = 2.13$). Na een abstract nieuwsbericht was er geen verschil tussen participanten die de abstracte en participanten die de concrete verdachtenverklaring lazen ($F < 1, p = .267$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 = .01$).

De tweede vraag ging over de geloofwaardigheid van de verdachte. Deze vraag, “Hoe geloofwaardig vindt u de verdachte?”, moest worden beantwoord op een zevenpunts Likert schaal, waarbij 1 *zeer ongeloofwaardig* en 7 *zeer geloofwaardig* betekent. In Tabel 2 staat het gemiddelde geloofwaardigheidsoordeel van de participanten verdeeld over de vier condities.

Tabel 3. Gemiddelde (M) en Standaarddeviatie (SD) van het geloofwaardigheidsoordeel (1 = zeer ongeloofwaardig – 7 = zeer geloofwaardig) als functie van Stijl van het nieuwsbericht (abstract of concreet) en Stijl van de verdachtenverklaring (abstract of concreet).

Nieuwsbericht	Verdachtenverklaring		Totaal
	Abstract	Concreet	
Abstract	3.85 (1.10)	3.85 (1.29)	3.85 (1.19)
Concreet	3.50 (1.35)	4.27 (1.29)	3.90 (1.36)
Totaal	3.67 (1.23)	4.07 (1.29)	

Uit een tweeweg univariate variantie-analyse van Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring op Geloofwaardigheid bleek een marginaal significant hoofdeffect van Stijl van de verdachtenverklaring ($F(1, 107) = 2.53, p = .058$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 = .02$). Participanten die een abstracte verdachtenverklaring lazen ($M = 3.67, SD = 1.23$), beoordeelden de verdachte als minder geloofwaardig dan participanten die een concrete verdachtenverklaring lazen ($M = 4.07, SD = 1.29$). Er bleek geen significant hoofdeffect van Stijl van het nieuwsbericht ($F < 1$). Er was geen verschil in het geloofwaardigheidsoordeel van participanten die een abstract nieuwsbericht lazen ($M = 3.85, SD = 1.19$) en participanten die een concreet nieuwsbericht lazen ($M = 3.90, SD = 1.36$). Wel is er opnieuw een marginaal significant interactie-effect gevonden tussen Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring ($F(1, 107) = 2.60, p = .055$, *partiële* $\eta^2 = .02$). Het verschil tussen de abstracte en concrete verdachtenverklaring bleek alleen op te treden na een concreet nieuwsbericht ($F(1, 56) = 4.92, p = .031$, *partiële* $\eta^2 = .08$). Een

concrete verdachtenverklaring ($M = 4.27$, $SD = 1.29$) werd dan als geloofwaardiger beoordeeld dan een abstracte verdachtenverklaring ($M = 3.50$, $SD = 1.35$). Na een abstract nieuwsbericht werd er geen verschil in geloofwaardigheidsoordeel gevonden tussen participanten die een abstracte en participanten die een concrete verdachtenverklaring lezen ($F < 1$, $p = .493$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 < .01$).

Participanten kregen een derde vraag die ook over de geloofwaardigheid van de verdachte gaat. Deze vraag luidde “Hoe geloofwaardig denkt u dat de politie de verdachte vindt?” en ook deze moest worden beantwoord op een zevenpunts Likertschaal, waarbij 1 *zeer ongeloofwaardig* en 7 *zeer geloofwaardig* betekent. Uit een tweeweg univariate variantie-analyse van Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring op Geloofwaardigheid voor de politie zijn geen significante hoofd- of interactie-effecten gevonden (alle F 's < 1).

3.2 Argumenten voor waarheidsoordeel

Door middel van een vierde vraag is onderzocht op welke onderdelen van de teksten participanten hun schuld- en geloofwaardigheidsoordeel over de verdachte baseren. Deze vraag luidt “Denkt u dat de verdachte liegt of niet?” met als toevoeging “Schrijf op waarom u dit denkt”. Participanten kregen in deze vraag de ruimte om te onderbouwen waarom ze denken dat de verdachte liegt of niet. De antwoorden die participanten hebben gegeven, zijn geanalyseerd en ingedeeld in negen categorieën. Deze categorieën zijn gebaseerd op verschillende kenmerken van de verdachtenverklaring en het nieuwsbericht.

De eerste vier categorieën, categorie A t/m D, gaan over de stijl van de verdachtenverklaring en specifiek over de mate van concreetheid en de voorspellers van concreetheid (zie Tabel 3). Argumenten in categorie A gaan over de concreetheid en duidelijkheid van de verklaring van de verdachte. Een participant zegt hier bijvoorbeeld over: “Hij vertelt zeer nauwkeurig wat hij gedaan heeft en waar hij geweest is”. Wanneer participanten argumenten gaven over de abstractheid of vaagheid van de verdachte (bijvoorbeeld: “Zeer vage uitspraken”), zijn deze ingedeeld in categorie B. Categorie C bestaat uit argumenten over de gedetailleerdheid van de verdachtenverklaring, zoals: “Het is een gedetailleerde beschrijving met personen”. Argumenten in categorie D gaan juist over het gebrek aan detail van de verdachte (bijvoorbeeld: “Weinig details”).

De overige vijf categorieën, categorie E t/m I, bestaan uit argumenten die gaan over overige stylistische kenmerken en inhoudelijke kenmerken van de verdachtenverklaring en het nieuwsbericht en persoonlijke overwegingen van participanten. Categorie E bestaat uit

argumenten die gaan over de inhoud van de verdachtenverklaring (bijvoorbeeld: “Sorry wie strijkt nu meteen als die thuis komt”). Argumenten in categorie F gaan over stilistische kenmerken van de verdachtenverklaring die niet over concreetheid of voorspellers van concreetheid gaan. Alle argumenten in deze categorie gaan over de manier waarop de verdachtenverklaring is getranscribeerd, namelijk door middel van het in het antwoord herhalen van de vraag (“Door het herhalen van de vragen lijkt het of hij heel goed nadenkt over het beantwoorden van de vragen”). Aangezien het er door deze manier van communiceren sterk op lijkt dat de verdachte afstand van de situatie probeert te houden, heet categorie F ‘*psychological distance*’. Argumenten over de inhoud van het nieuwsbericht, zoals (“Hij is gesignaleerd in diezelfde straat als waar het slachtoffer woont”) staan in categorie G. Wanneer participanten argumenten geven op basis van hun emotie of gevoel zijn deze ingedeeld in categorie H. Een voorbeeld van een gevoelsargument is: “Ik wil hem geloven dat hij zich verbeterd heeft”. De laatste categorie, categorie I, bestaat uit argumenten die in geen van de eerste acht categorieën passen, zoals “Geen idee”.

Participanten konden zelf bepalen hoeveel argumenten ze gaven voor of tegen de geloofwaardigheid van de verdachte. De (lange) antwoorden waren meestal niet in één categorie in te delen, maar moesten worden ingedeeld in meerdere categorieën. Hierdoor is het totaal aantal argumenten niet gelijk aan het aantal proefpersonen. In Tabel 3 is te zien hoeveel argumenten in de verschillende categorieën zijn gegeven. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen argumenten voor en tegen de geloofwaardigheid van de verdachte en argumenten van participanten die een abstracte verdachtenverklaring en participanten die een concrete verdachtenverklaring hebben gekregen.

Tabel 4. Categoriëatie van argumenten voor het spreken van de waarheid of het liegen van de verdachte als functie van Stijl van de verdachtenverklaring.

Verdachtenverklaring	Argumenten voor waarheid		Argumenten voor leugen		Totaal
	Abstract	Concreet	Abstract	Concreet	
Stijl/voorspellers van concreetheid in taalgebruik verdachtenverklaring					
A Concreet taalgebruik	0	2	0	1	3
B Abstract/vaag taalgebruik	0	1	13	7	21
C Gedetailleerd taalgebruik	1	6	2	3	12
D Ongedetailleerd taalgebruik	1	1	2	0	4
Stilistische en inhoudelijke kenmerken verdachtenverklaring en nieuwsbericht					
E Inhoud verdachtenverklaring	9	5	13	17	44
F <i>Psychological distance</i>	2	0	6	2	10
G Inhoud nieuwsbericht	2	9	2	6	19
H Gevoel en emotie van participanten	6	4	0	1	11
I Overig	9	4	2	4	19
Totaal	30	32	40	41	143

In totaal hebben participanten 143 argumenten gegeven over de geloofwaardigheid van de verdachte. Aangezien participanten op basis van hun eigen oordeel moesten beslissen of de verdachte liegt of niet, is het aantal argumenten voor en tegen de geloofwaardigheid van de verdachte niet gelijk. Er zijn 62 argumenten gegeven voor het spreken van de waarheid van de verdachte en 81 argumenten voor het liegen van de verdachte.

Zoals blijkt uit de totaalscores in de rechterkolom van Tabel 3 gaan 40 (28%) van de 143 argumenten over de stijl (voorspellers van concreetheid) van de verdachtenverklaring. 24 daarvan gaan over de concreetheid (of abstractheid) van het taalgebruik van de verdachte en 16 over de gedetailleerdheid (of ongedetailleerdheid). Het grootste deel van de 40 argumenten over de stijl van de verdachtenverklaring zijn argumenten voor het liegen van de verdachte, namelijk 28 (70%). Vooral argumenten in categorie B, Abstract/vaag taalgebruik in de verdachtenverklaring, worden gebruikt om de verdachte als leugenaar aan te wijzen. In categorie A, C en D zijn de argumenten gelijk verdeeld over waarheid en leugens.

In Tabel 3 is tevens een onderscheid gemaakt tussen argumenten van participanten die een abstracte verdachtenverklaring hebben gelezen en argumenten van participanten die een concrete verdachtenverklaring hebben gelezen. Uit de waarden blijkt dat het oordeel van participanten over het taalgebruik van de verdachte soms anders is dan de manipulatie. Zo is te zien dat 8 argumenten in categorie B (Abstract/vaag taalgebruik) zijn gegeven door participanten die een concrete verdachtenverklaring kregen, terwijl er 3 argumenten zijn

gegeven in categorie C (Gedetailleerd taalgebruik) door participanten die een abstracte en dus ongedetailleerde verdachtenverklaring lazen. In categorie D (Ongedetailleerd taalgebruik) is ten slotte 1 argument gegeven door een participant die een concrete en dus gedetailleerde verdachtenverklaring las.

Uit de waarden van de stilistische en inhoudelijke kenmerken van de verdachtenverklaring en het nieuwsbericht (categorie E t/m I) blijkt dat het grootste deel van deze argumenten (43%) over de inhoud van de verdachtenverklaring gaat. Daarnaast blijkt dat van de argumenten in categorie F (*psychological distance*) 80% argumenten zijn tegen de geloofwaardigheid van de verdachte en dat van de argumenten uit categorie H (Gevoel en emotie van de participanten) 91% argumenten zijn voor de geloofwaardigheid van de verdachte.

Door middel van een χ^2 -toets is onderzocht of de genoemde stijlcategorieën (de categorieën E, G, H en I zijn uitgesloten) evenredig zijn gebruikt als argument voor en tegen de geloofwaardigheid van de verdachte. Uit de χ^2 -toets tussen de genoemde stijlcategorieën (categorie A, B, C, D en F) en het Leugenoordeel bleek een verband te staan ($\chi^2(3) = 14.605$, $p = .006$, Cramér's $V = .006$). Hoewel het resultaat van de χ^2 -toets duidt op een verband, is de lage waarde van Cramér's V een aanwijzing voor weinig samenhang tussen de variabelen. Uit de Standardized Residuals blijkt dat enkel de categorieën Abstract/vaag taalgebruik en Gedetailleerd taalgebruik als redenen voor de geloofwaardigheid van de verdachte significant waren.

3.3 Manipulatiechecks

Om te controleren of de manipulatie van concreetheid in het nieuwsbericht en de verdachtenverklaring heeft gewerkt, is aan de participanten gevraagd in hoeverre zij de teksten aan de eisen van concreetheid vonden voldoen. Hiervoor zijn er vragen gesteld over concreetheid en de belangrijkste voorspellers van concreetheid: abstractheid (vaagheid), gedetailleerdheid en filmbaarheid. Voor de verdachtenverklaring luidde deze vraag: "De manier waarop de verdachte de verklaring gaf, vind ik...", waarbij participanten de voorspellers op basis van zevenpunts semantische differentiaal moesten beoordelen. De waarde 1 betekent respectievelijk *vaag* (omgepoold), *niet concreet*, *niet gedetailleerd* en *zag het niet als een film voor me*, terwijl de waarde 7 *niet vaag* (omgepoold), *concreet*, *gedetailleerd* en *zag het als een film voor me* betekent. Van de waarden van de items is een gemiddelde genomen: de schaal Manipulatie van concreetheid voor de verdachtenverklaring.

De betrouwbaarheid van Manipulatie van concreetheid voor de verdachtenverklaring bestaande uit de vier items was goed: $\alpha = .80$.

In Tabel 4 is het gemiddelde van Manipulatie van concreetheid voor de verdachtenverklaring te zien verdeeld over de vier condities. De stijl van het nieuwsbericht (abstract of concreet) en de stijl van de verdachtenverklaring (abstract of concreet) zijn gemanipuleerd.

Tabel 5. Gemiddelde (M) en Standaarddeviatie (SD) van Manipulatie van concreetheid voor de **verdachtenverklaring** als functie van Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring.

Nieuwsbericht	Verdachtenverklaring		
	Abstract	Concreet	Totaal
Abstract	3.71 (1.24)	3.79 (1.29)	3.75 (1.25)
Concreet	3.31 (1.30)	4.50 (1.41)	3.93 (1.47)
Totaal	3.51 (1.28)	4.18 (1.39)	

Uit een tweeweg univariate variantie-analyse van Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring op Manipulatie van concreetheid voor de verdachtenverklaring bleek een significant hoofdeffect van Stijl van de verdachtenverklaring ($F(1, 105) = 6.36, p = .007$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 = .06$). Participanten die een concrete verdachtenverklaring lazen ($M = 3.51, SD = 1.28$), beoordeelden de verdachtenverklaring ook als concreter dan participanten die de abstracte verdachtenverklaring lazen ($M = 4.18, SD = 1.39$). Er bleek geen significant hoofdeffect van Stijl van het nieuwsbericht ($F < 1, p = .275$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 < .01$). Er was geen verschil in concreetheidsoordeel van de verdachtenverklaring tussen participanten die een abstract nieuwsbericht lazen ($M = 3.75, SD = 1.25$) en participanten die een concreet nieuwsbericht lazen ($M = 3.93, SD = 1.47$). Wel trad er een significant interactie-effect op tussen Stijl van de verdachtenverklaring en Stijl van het nieuwsbericht ($F(1, 105) = 4.91, p = .015$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 = .05$). Het verschil tussen een abstracte en concrete verdachtenverklaring trad alleen op na het lezen van een concreet nieuwsbericht ($F(1, 55) = 11.04, p = .001$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 = .17$). Een concrete verdachtenverklaring ($M = 4.50, SD = 1.41$) bleek dan als concreter te worden beoordeeld dan een abstracte verdachtenverklaring ($M = 3.31, SD = 1.30$). Na het lezen van een abstract nieuwsbericht was er geen sprake van een verschil in concreetheidsoordeel tussen participanten die een abstracte en participanten die een concrete verdachtenverklaring lazen ($F < 1, p = .414, partiële \eta^2 < .01$).

Naast de controle van de manipulatie voor de verdachtenverklaring is de controle van de manipulatie voor het nieuwsbericht gecontroleerd. Hiervoor zijn dezelfde vragen gebruikt als voor de manipulatiecheck van concreetheid voor de verdachtenverklaring met het verschil dat ze nu over het nieuwsbericht vroegen. De vraag: “De manier waarop het nieuwsbericht geschreven is, vind ik...” moest worden beantwoord op basis van zevenpunts semantische differentiaal met 1 als *vaag* (omgepooled), *niet concreet*, *niet gedetailleerd* en *zag het niet als een film voor me* en 7 als *7 niet vaag* (omgepooled), *concreet*, *gedetailleerd* en *zag het als een film voor me*. Opnieuw zijn de vier items samengevoegd tot één schaal, Manipulatie van concreetheid voor het nieuwsbericht. De betrouwbaarheid van Manipulatie van concreetheid voor het nieuwsbericht bestaande uit de vier items was adequaat: $\alpha = .76$.

In Tabel 5 is het gemiddelde van Manipulatie van concreetheid voor het nieuwsbericht te zien verdeeld over de vier condities. De stijl van het nieuwsbericht (abstract of concreet) en de stijl van de verdachtenverklaring (abstract of concreet) zijn gemanipuleerd.

Tabel 6. Gemiddelde (*M*) en Standaarddeviatie (*SD*) van Manipulatie van concreetheid voor het **nieuwsbericht** als functie van Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring.

Nieuwsbericht	Verdachtenverklaring		Totaal
	Abstract	Concreet	
Abstract	4.55 (1.19)	4.17 (1.31)	4.37 (1.25)
Concreet	5.11 (1.19)	4.83 (1.11)	4.95 (1.15)
Totaal	4.82 (1.21)	4.54 (1.23)	

Uit een tweeweg univariate variantie-analyse van Stijl van het nieuwsbericht en Stijl van de verdachtenverklaring op Manipulatie van concreetheid voor het nieuwsbericht bleek een significant hoofdeffect van Stijl van het nieuwsbericht ($F(1, 101) = 6.65, p = .006$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 = .06$). Participanten die concreet nieuwsbericht lazen ($M = 4.95, SD = 1.15$), beoordeelden het nieuwsbericht ook als concreter dan participanten die een abstract nieuwsbericht lazen ($M = 4.37, SD = 1.25$). Daarnaast bleek er een marginaal significant hoofdeffect van Stijl van de verdachtenverklaring ($F(1, 101) = 1.96, p = .083$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 < .01$). Participanten die een abstracte verdachtenverklaring lazen ($M = 4.82, SD = 1.21$), vonden het nieuwsbericht concreter dan participanten die een concrete verdachtenverklaring lazen ($M = 4.54, SD = 1.23$). Er was geen sprake van een significant interactie-effect tussen Soort nieuwsbericht en Soort verdachtenverklaring ($F < 1, p = .428$, eenzijdig getoetst, *partiële* $\eta^2 < .01$).

4 Discussie

In het onderhavige experiment is onderzocht in hoeverre stijl van het taalgebruik van een verdachte invloed heeft op de geloofwaardigheid en schuld van deze verdachte. In een rechtspraaksetting lazen participanten een nieuwsbericht over een misdrijf en een verklaring van een van de verdachten. Op basis van deze twee teksten moest de geloofwaardigheid en schuld van de verdachte worden beoordeeld. De stijl van het taalgebruik van zowel het nieuwsbericht als de verdachtenverklaring was gemanipuleerd op basis van mate van concreetheid en mate van gedetailleerdheid. Participanten lazen eerst het nieuwsbericht in een abstracte variant met weinig details of in een concrete variant met veel details en vervolgens ook een abstracte of concrete versie van de verdachtenverklaring. Daarna moesten ze beoordelen in hoeverre de verdachte schuldig en geloofwaardig was en of de verdachte leugens vertelde of niet en waarom. Ten slotte volgden er vragen over de mate van concreetheid en gedetailleerdheid van de gelezen teksten.

Uit het experiment blijkt een significant hoofdeffect van de mate van concreetheid en gedetailleerdheid van de verdachtenverklaring op het oordeel van de geloofwaardigheid en schuld van de verdachte. Na een concrete verklaring met veel details werd de verdachte als geloofwaardiger en minder schuldig beoordeeld dan na een abstracte verklaring met weinig details. De resultaten zijn in lijn met de *Availability Heuristic* (Tversky & Kahneman, 1973) Volgens deze theorie maken mensen beslissingen op basis van informatie die het makkelijkst terug te halen is uit de hersenen. Doordat concrete (of levendige) informatie beter wordt onthouden en dus beter beschikbaar is in de hersenen dan abstracte informatie, heeft concrete informatie een grotere impact op het maken van beslissingen (Reyes et al., 1980). De informatie uit de concrete verdachtenverklaring met veel details kan een grotere invloed op het schuld- en geloofwaardigheidsoordeel van participanten dan de informatie uit de abstracte verdachtenverklaring met weinig details. Om te onderzoeken of concrete, gedetailleerde informatie inderdaad beter beschikbaar is in de hersenen dan abstracte, niet-gedetailleerde informatie, is het aan te raden om in vervolgonderzoek een herinneringstaak toe te voegen waarin participanten moeten opschrijven wat ze van de verklaring van de verdachte hebben onthouden.

Het experiment bevestigt bevindingen uit voorgaande onderzoeken naar het persuasieve effect van concreetheid (of levendigheid) van taalgebruik. In deze onderzoeken, waarin abstracte teksten tegen verlevendigde, concrete of gedetailleerde teksten tegen elkaar werden afgezet, bleek concreet en gedetailleerd taalgebruik te zorgen voor meer overtuigingskracht dan abstract, niet-gedetailleerd taalgebruik (Hansen & Wänke, 2010;

Shedler & Manis, 1980; Bell & Loftus, 1989; Hustinx & De Wit, 2012). In een experiment werkte het concreetheidseffect pas na twee dagen (Reyes et al., 1980). In het onderhavige experiment is een direct concreetheidseffect gevonden. Het is echter niet uit te sluiten dat de verschillen tussen de abstracte en concrete versie na enkele dagen nog groter zijn, aangezien concreet taalgebruik volgens de *Availability Heuristic* beter wordt onthouden na een lange tijd dan abstract taalgebruik. Voor vervolgonderzoek is het interessant om het effect van stijl van taalgebruik over een langere tijdsperiode te onderzoeken.

Om ervoor te zorgen dat de abstracte en concrete versie van het nieuwsbericht en de verdachtenverklaring op een zo objectief mogelijke manier van elkaar verschilden, is er gebruik gemaakt van de concreetheidsscores uit het onderzoek van Brysbaert et al. (2014). De abstracte versie van beide teksten was significant minder concreet dan de concrete versie en ook het verschil in details tussen beide versies was groot (voor het nieuwsbericht 19, voor de verdachtenverklaring 15). De manipulatie bleek effectief te zijn, aangezien participanten bij de vragen over de manipulatiechecks het concrete nieuwsbericht als concreter hebben beoordeeld dan het abstracte nieuwsbericht en de concrete verdachtenverklaring als concreter dan de abstracte verdachtenverklaring. Desalniettemin is uit de analyse van de open vraag gebleken dat participanten de concrete verdachtenverklaring met veel details acht keer beoordeelden als ‘abstract’ of ‘vaag’ en een keer als ‘niet gedetailleerd’. Tevens is de abstracte verdachtenverklaring met weinig details drie keer beoordeeld als ‘gedetailleerd’. Dit zijn aanwijzingen voor het feit dat de manipulatie voor een aantal participanten niet op de juiste manier heeft gewerkt. Wanneer in de toekomst nieuw onderzoek wordt gedaan naar het effect van concreetheid, is het aan te raden om de abstracte en concrete versie van een tekst te pretesten, door ze te laten beoordelen op concreetheid, gedetailleerdheid en verschillende voorspellers van concreetheid.

Een relatief nieuw fenomeen dat het onderhavige experiment nader onder de loep wilde nemen, is de rol van mindsetvorming in het effect van concreetheid en gedetailleerdheid op geloofwaardigheid en schuld. De mindset van participanten is in voorgaand onderzoek beïnvloed door middel van het stellen van ‘waarom’-vragen en ‘hoe’-vragen die zorgden voor respectievelijk *high-level* of *low-level* processen (Hansen & Wänke, 2010). In het onderhavige experiment is de mindset beïnvloed door middel van priming. Participanten kregen een nieuwsbericht die in abstracte, niet gedetailleerde of concrete, gedetailleerde taal is geschreven en het lezen van dit bericht moest zorgen voor het ontstaan van *high-level* of *low-level* processen in het hoofd van participanten. Daarna volgde de verklaring van de verdachte in abstracte, niet-gedetailleerde taal of concrete, gedetailleerde taal. Volgens de Construal

Level Theory zou een match tussen het taalgebruik van de mindset en verdachtenverklaring zorgen voor een grotere overtuigingskracht dan een mismatch. De ‘contrasthypothese’ verwacht het tegenovergestelde. De resultaten van het onderhavige experiment lijken de Construal Level Theory te volgen. Hoewel er slechts sprake is van een trend, is er een patroon zichtbaar in de oordelen van geloofwaardigheid en schuld van de verdachte: een verdachte met een abstracte verdachtenverklaring wordt als geloofwaardiger en minder schuldig beoordeeld na een abstract nieuwsbericht dan na een concreet nieuwsbericht. Een verdachte met een concrete verdachtenverklaring is geloofwaardiger en minder schuldig na een concreet nieuwsbericht dan na een abstract nieuwsbericht. Deze trend tussen mindset, verdachtenverklaring en schuld- en geloofwaardigheidsoordeel ondersteunt de Construal Level Theory. Volgens deze theorie zorgt de mindsetvorming (door het nieuwsbericht) ervoor dat er *high-level* (na een abstract nieuwsbericht) of *low-level* (na een concreet nieuwsbericht) processen ontstaan in het hoofd van participanten. Wanneer de verdachtenverklaring correspondeert met de mindset, is er sprake van “*value from fit*” en wordt de verdachtenverklaring beoordeeld als prettiger en overtuigender dan wanneer de verdachtenverklaring niet correspondeert met de mindset (Bhatia & Walasek, 2016; Hansen & Wänke, 2010).

De resultaten worden ondersteund door het resultaat van de manipulatiechecks van de verdachtenverklaring. Ook hier blijkt de relatie tussen de mindset en verdachtenverklaring te bestaan. Wanneer er sprake is van “*value from fit*” wordt de concrete verdachtenverklaring beoordeeld als concreter en de abstracte verdachtenverklaring als abstracter dan wanneer er geen sprake is van “*value from fit*”. In het resultaat van de manipulatiechecks van het nieuwsbericht is het patroon niet gevonden. Dit is mogelijk veroorzaakt doordat participanten het nieuwsbericht een tweede keer mochten lezen voor het beantwoorden van de vragen over de manipulatiechecks. Het tweede keer lezen van deze tekst heeft mogelijk een storende invloed gehad in de relatie tussen concreetheid, gedetailleerdheid en mindset. In toekomstig onderzoek is het aan te raden om participanten alle teksten slechts een keer te laten lezen.

De in het onderhavige onderzoek geïntroduceerde ‘contrasthypothese’ wordt door de resultaten verworpen. Hoewel volgens de *Differential Attention Hypothesis* nieuwe informatie door mensen wordt ervaren als opvallender, zorgt dit er niet voor dat een contrast tussen stijl van taalgebruik als overtuigender wordt ervaren dan een “*value from fit*” (Shedler & Manis, 1980). In nieuwe onderzoeken naar het effect van mindset op stijl van taalgebruik is het aan te raden om participanten de teksten niet alleen te laten beoordelen op overtuigingskracht, maar ook vragen te stellen over herinnering van en attitude over de teksten, zodat op deze manier

onderzocht kan worden of mensen nieuwe informatie (bij een mismatch tussen mindset en tekst) inderdaad als opvallender ervaren dan “*value from fit*” (een match tussen mindset en tekst).

De resultaten van het onderhavige experiment tonen aanwijzingen voor de Construal Level Theory. Een mogelijke oorzaak voor het feit dat er slechts sprake is van een trend, is het ontwerp van het onderzoek. Er is sprake van een tussenproefpersoonontwerp, waarin participanten slechts een van de twee versies van beide teksten lezen. Participanten baseren hun geloofwaardigheids- en schuldoordeel van de verdachte dus op basis van één versie van de verdachtenverklaring. Het experiment zou sterker zijn wanneer participanten twee verdachtenverklaringen lezen, waarvan er een abstract zou zijn met weinig details en een concreet met veel details. In verschillende andere onderzoeken hebben participanten een afweging gemaakt tussen meerdere verklaringen met andere stijlen van taalgebruik (Bell & Loftus, 1989; Hustinx & De Wit, 2012). In toekomstig onderzoek is het aan te raden om een experiment uit te voeren met een binnenproefpersoonontwerp. Dit kan lastig worden, aangezien er sprake moet zijn van mindsetvorming. Het taalgebruik van de eerste verdachtenverklaring kan invloed hebben op de mindset van participanten voor het lezen van de tweede verdachtenverklaring. Het is aan te raden om voorafgaand aan de tweede verdachtenverklaring participanten een niet-talige fillertaak uit te laten voeren. Op deze manier heeft de eerste verdachtenverklaring geen invloed op de tweede verdachtenverklaring.

In het onderhavige onderzoek is een open vraag gesteld om te achterhalen op welke onderdelen van de casus participanten hun schuld- en geloofwaardigheidsoordeel baseren. Op deze vraag, ‘Waarom denk je dat de verdachte liegt/de waarheid spreekt’, zijn 143 argumenten gegeven, waarvan 62 voor de waarheid van de verdachte en 81 voor leugens van de verdachte. De argumenten zijn gecodeerd en ingedeeld in negen verschillende categorieën, waarvan vier gaan over de stijl van het taalgebruik in de verdachtenverklaring en vijf over overige stilistische en inhoudelijke kenmerken van het nieuwsbericht en de verdachtenverklaring. Uit de verdeling van de 143 argumenten over de negen categorieën blijkt dat het grootste deel van de argumenten (43%) over de inhoud van de verdachtenverklaring gaat. Participanten beoordelen hun schuld- en geloofwaardigheidsoordeel dus voornamelijk op de inhoud van het verhaal van de verdachte. Het grootste deel van deze participanten gelooft de verdachte niet en ziet de inhoud van de verdachtenverklaring als aanleiding voor de schuld van de verdachte. Ook over de stijl van de verdachtenverklaring gaat een aanzienlijk deel (28%) van de argumenten. Participanten baseren hun schuld- en geloofwaardigheidsoordeel op de mate van concreetheid (of

abstractheid/vaagheid) en gedetailleerdheid (of niet-gedetailleerdheid) van de verklaring van de verdachte. Het percentage is vooral hoog, omdat participanten niet op de hoogte zijn van het feit dat in het experiment de stijl van taalgebruik is gemanipuleerd. Ze krijgen slechts een van de twee versies van het nieuwsbericht en de verdachtenverklaring voorgeschoteld en krijgen pas vragen over (de voorspellers van) concreetheid na het beantwoorden van de open vraag. Om te onderzoeken of er een verband bestaat tussen de genoemde stijlcategorieën van de verdachtenverklaring en het leugenoordeel is er een χ^2 -toets uitgevoerd. Deze bleek significant, wat inhoudt dat er een verband bestaat tussen beide variabelen. Uit een additionele analyse is echter geen samenhang gevonden.

Hoewel er geen samenhang is gevonden tussen de stijl van de verdachtenverklaring en het leugenoordeel door participanten, heeft het experiment veel informatie opgeleverd over de assumpties die mensen hebben over liegen. Aangezien het volledige experiment geen bewijs leverde voor de onschuld of schuld voor de verdachte, maakten participanten hun schuld- en geloofwaardigheidsoordeel volledig op basis van verbale cues voor liegen. Het grootste deel van de participanten baseerde hun oordeel op inhoudelijke kenmerken van de verdachtenverklaring. Dit kan worden gelinkt aan het feit dat er sprake is van leugens in een *high-stake* situatie. Aangezien de verdachte waarschijnlijk een celstraf riskeert voor een gewapende overval, staat er voor hem veel op het spel. In een dergelijke situatie is het lastig om een eventuele leugen consequent te vertellen en is er sprake van *leakage* in de vorm van inhoudelijke onjuistheden (DePaulo et al., 2003; McQuaid et al., 2015). Participanten weten dat er sprake is van een *high-stake* situatie en zijn daarom wellicht extra op zoek naar inhoudelijke gebreken aan de verdachtenverklaring. De tweede meest gekozen categorie was de stijl van de verdachtenverklaring. Zoals verwacht werd de abstracte verdachtenverklaring met weinig details vaker abstract of niet-gedetailleerd genoemd en de concrete verdachtenverklaring met veel details vaker concreet of gedetailleerd. Opvallend is wel dat participanten hier niet allemaal hetzelfde over denken. Als argumenten voor de geloofwaardigheid van de verdachte is één argument over de abstractheid of vaagheid van de verklaring gebruikt en twee argumenten over de niet-gedetailleerdheid. Daarnaast is als argument voor het liegen van de verdachte één keer gesproken over de concreetheid van de verklaring en liefst vijf keer over de gedetailleerdheid. Deze resultaten tonen een mismatch tussen mate van concreetheid en gedetailleerdheid in de verdachtenverklaring en de geloofwaardigheid van de verdachte. Negen participanten zijn dus van mening dat abstract, niet-gedetailleerd taalgebruik een aanwijzing kan zijn voor de waarheid en concreet, gedetailleerd taalgebruik een aanwijzing voor leugens. Dit is opvallend, aangezien uit

voorgaand onderzoek is gebleken dat leugenaars gemiddeld genomen een korter en minder gedetailleerd verhaal vertellen dan sprekers van de waarheid (Granhag & Strömwall, 2002; Porter & Yuille, 1996; DePaulo et al., 2003). Een mogelijke verklaring wordt gegeven door de onderzoeken naar menselijke leugendetectie. Hieruit is namelijk gebleken dat mensen vaak onjuiste assumpties hebben over non-verbale cues voor bedrog (Bogaard et al., 2016). Mogelijk hebben mensen ook onjuiste assumpties over verbale cues voor bedrog. Het is interessant om in volgende onderzoeken niet alleen de relatie tussen de vier variabelen te onderzoeken, maar ook vragen te stellen over de assumpties van participanten over deze relatie.

In totaal zijn er tien argumenten gegeven die in categorie F (*Psychological distance*) zijn ingedeeld. Deze categorie werd voornamelijk gebruikt wanneer participanten het niet eens waren met het taalgebruik van de verdachte, die de vraag van de rechercheurs telkens herhaalde. In werkelijkheid heeft dit te maken met de manier waarop een proces-verbaal wordt gedocumenteerd en heeft de verdachte waarvan de casus is afgeleid dit waarschijnlijk niet op deze manier gezegd (Bosch, Dolman & Mulder, 2013). Opvallend is wel dat deze manier van het telkens herhalen van de vraag sterk lijkt op afstand houden van de situatie, wat een verbale cue voor liegen blijkt te zijn (DePaulo et al., 2003; Hancock et al., 2007; McQuaid et al., 2015). Ook in het onderhavige onderzoek wordt de categorie *Psychological distance* vaker gebruikt als argument voor een leugen (acht keer) dan als argument voor de waarheid (twee keer).

Het onderhavige experiment levert een bijdrage aan het onderzoek naar het effect van stijl van het taalgebruik. Concrete taal met veel details zorgt voor een grotere overtuigingskracht dan abstracte taal met weinig details in de verklaring van de verdachte van een misdrijf. Daarnaast is er onderzoek gedaan naar het effect van beïnvloeding van de mindset van participanten. Hoewel er slechts sprake is van een trend, blijkt dat wanneer de mindset correspondeert aan het taalgebruik in de verdachtenverklaring, dit zorgt voor een grotere overtuigingskracht dan wanneer er sprake is van een mismatch tussen mindset en taalgebruik in de verdachtenverklaring. In toekomstig onderzoek met meer participanten is het mogelijk dat er een sterker effect wordt gevonden. Uit de analyse van een open vraag is daarnaast gebleken dat het geloofwaardigheidsoordeel van participanten deels wordt gebaseerd op de stijl van het taalgebruik van de verdachte. Hoewel participanten zich niet bewust waren van de manipulatie, is 30% van de schuld- en geloofwaardigheidsoordelen gebaseerd op de mate van concreetheid en gedetailleerdheid van de verdachte. De resultaten tonen een bewijs voor de *Availability Heuristic*, die stelt dat concrete informatie zorgt voor

meer overtuigingskracht dan abstracte informatie. Daarnaast zijn er sterke aanwijzingen voor de Construal Level Theory, aangezien is gebleken dat de stijl van het taalgebruik die correspondeert met processen in de hersenen zorgt voor meer overtuigingskracht dan taalgebruik dat niet correspondeert met processen in de hersenen. Wanneer men dus ooit in de rechtbank zit voor een jury voor een misdrijf met een risico op een lange celstraf, is het aan te raden om het taalgebruik aan te passen aan de voorafgaande spreker. Wie weet kom je dan beter weg dan de man die een biertje heeft gedronken met Jan en Angela van de postkamer.

5 Bibliografie

- Bechlvaniadis, C., Lagnado, D.A., Zemla, J.C., & Sloman, S. (2017). Concreteness and abstraction in everyday explanation. *Psychonomic Bulletin & Review*, 24(5), 1451-1464.
- Bell, B.E. & Loftus, E.F. (1989). Trivial persuasion in the courtroom: The power of (a few) minor details. *Journal of Psychology and Social Psychology*, 56(5), 669-679.
- Bhatia, S. & Walasek, L. (2016). Event construal and temporal distance in natural language. *Cognition*, 152, 1-8.
- Bogaard, G., Meijer, E.W., Vrij, A. & Merckelbach, H. (2016). Strong, but wrong: Lay people's and police officers' beliefs about verbal and nonverbal cues to deception. *PLOS ONE*, 11(6).
- Bosch, M., Dolman, M.M. & Mulder, C.F. (2013). *Strafprocesdossier*. Nijmegen: Ars Aequi Libri.
- Brysbaert, M., Stevens, M., De Deyne, S., Voorspoels, W. & Storms, G. (2014). Norms of age of acquisition and concreteness for 30,000 Dutch words. *Acta Psychologica*, 150 80-84.
- DePaulo, B.M., Lindsay, J.J., Malone, B.E., Muhlenbruck, L., Charlton, K. & Cooper, H. (2003). Cues to deception. *Psychological Bulletin*, 129(1), 74-118.
- Douma, P. (1994). Wees zo concreet mogelijk. Schrijfadvisers over concreet en abstract taalgebruik. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 16(1), 16-31.
- Freitas, A.L., Gollwitzer, P. & Trope, Y. (2004). The influence of abstract and concrete mindsets on anticipating and guiding others' self-regulatory efforts. *Journal of Experimental Social Psychology*, 40, 739-752.
- Granhag, P.A. & Strömwall, L.A. (2002). Repeated interrogations: Verbal and non-verbal cues to deception. *Applied Cognitive Psychology*, 16, 243-257.
- Guadagno, R.E., Rhoads, K.L. & Sagarin, B.J. (2010). Figural vividness and persuasion: Capturing the "elusive" vividness effect. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(5), 626-638.
- Hancock, J.T., Curry, L.E., Goorha, S. & Woodworth, M. (2007). On lying and being lied to: A linguistic analysis of deception in computer-mediated communication. *Discourse Processes*, 45(1), 1-23.

- Hansen, J. & Wänke, M. (2010). Truth from language and truth from fit: The impact of linguistic concreteness and level of construal on subjective truth. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(11), 1576-1588.
- Hustinx, L.G.M.M. & Wit, E.E. de (2012). Kunnen levendige getuigenissen je achter de tralies doen belanden? Een experimenteel onderzoek naar het effect van levendig taalgebruik op oordelen over schuld bij leken en 'experts'. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 34(3), 213-228.
- Loon-Vervoorn, A. van (1985). *Voorstelbaarheidswaarden van Nederlandse woorden: 4600 substantieven, 1000 verba en 500 adjectieven*. Proefschrift Universiteit Utrecht 1985. Alblasterdam: Swets en Zeitlinger.
- McQuaid, S.M., Woodworth, M., Hutton, E.L., Porter, S. & Brinke, L. ten (2015). Automated insights: verbal cues to deception in real-life high-stakes lies. *Psychology, Crime & Law*, 21(7), 617-631.
- Newman, M.L., Pennebaker, J.W., Berry, S.D. & Richards, J.M. (2003). Lying words: Predicting deception from linguistic styles. *PSPB*, 29(5), 665-675.
- Nisbett R., & Ross, L. (1980). *Human inference: Strategies and shortcomings of social judgement*. NJ: Englewoods Cliffs.
- Paivio, A. (1971). *Imagery and Verbal Processes*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Paivio, A. (1986). *Mental Representations: A Dual Coding Approach*. Oxford: Oxford University Press.
- Porter, S. & Yuille, J.C. (1996). The language of deceit: An investigation of the verbal clues to deception in the interrogation context. *Law and Human Behavior*, 20(4), 443-458.
- Sadoski, M., Goetz, E.T., & Rodriguez, M. (2000). Engaging texts: Effects of concreteness on comprehensibility, interest, and recall in four text types. *Journal of Educational Psychology*, 92(1), 85-95.
- Schwanenflugel, P.J. & Shoben, E.J. (1983). Differential context effects in the comprehension of abstract and concrete verbal materials. *Journal of Experimental Psychology*, 9(1), 82-102.
- Semin, G.R. & Fiedler, K. (1988). The cognitive functions of linguistic categories in describing persons: social cognition and language. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(4), 558-568.

- Semin, G.R. & Fiedler, K. (1991). The Linguistic Category Model, its bases, applications and range. In: W. Stroebe & M. Hewstone (Red.), *European Review of Social Psychology* (2e ed., pp. 1-30). Chichester, UK: Wiley.
- Shedler, J., & Manis, M. (1986). Can the availability heuristic explain vividness effects? *Journal of Personality and Social Psychology*, *51*(1), 26-36.
- Spooren, W., Hustinx, L, Aben, J. & Turkenburg, E. (2015). Concreetheid onder de loep. In: M. Boogaard, B. van den Bogaerde, S. Bacchini, M. Curcic, N. de Jong, E. le Pichon & L. Rasier (Eds.), *Proceedings of the eighth Anéla Conference. Toegepaste Taalwetenschap 2015* (97-110). Delft: Eburon.
- Spreen, O. & Schulz, R.W. (1966). *Parameters of abstraction, meaningfulness, and pronunciability for 329 nouns. Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, *5*(5), 459-468.
- Taylor, S.E. & Thompson, S.C. (1982). Stalking the elusive “vividness” effect. *Psychological Review*, *89*(2), 155-181.
- Trope, Y. & Liberman, N. (2010). Construal-level theory of psychological distance. *Psychological Review*, *117*, 440-463.
- Trope, Y., Liberman, N. & Wakslak, C. (2007). Construal-levels and psychological distance: Effects on representation, prediction, evaluation and behavior. *Journal of Consumer Psychology: The Official Journal of the Society for Consumer Psychology*, *17*(2), 83-95.
- Tversky, A. & Kahneman, D. (1973). Availability: A heuristic for judging frequency and probability. *Cognitive Psychology*, *5*, 207-232.
- Vrij, A., Evans, H, Akehurst, L, & Mann, S. (2004). Rapid judgements in assessing verbal and nonverbal cues: their potential for deception researchers and lie detection. *Applied Cognitive Psychology*, *18*, 283-296.
- Vrij, A., Meissner, C.A., Kassin, S.M. (2014). Problems in expert deception detection and the risk of false confessions: No proof to the contrary in Levine et al. *Psychology, Crime & Law*, *20*, 901-909.
- Vossen, P. & Spooren, W. (2012). *CoProp: Concreteness propagation: Towards a tool for detecting concreteness in different text genres*. Unpublished manuscript.

Gewelddadige overval aan Bierkade

Een tijd geleden heeft een overval aan de Bierkade 128 in Alkmaar plaatsgevonden. De bewoner was flink toegetakeld. Inmiddels is hij buiten levensgevaar en gaat het naar omstandigheden beter met hem.

Rond middernacht vernam de bewoner herrie uit de bovenverdieping. Toen hij naar boven ging om poolshoogte te nemen, ontdekte hij een man. Ze raakten slaags met elkaar en hierbij ontstond een flinke schermutseling. Het slachtoffer liep daarbij verschillende verwondingen op. Uiteindelijk bedreigde de dader het slachtoffer met een steekwapen en beval hem geld te halen. Het slachtoffer gehoorzaamde, waardoor de dader verschillende kostbaarheden buitmaakte. Het slachtoffer werd uiteindelijk gekneveld achtergelaten, waar hij na een korte periode werd gevonden.

De dader wordt beschreven als een persoon met een fors figuur met donkere kleding en licht schoeisel. Hij sprak goed Nederlands. In de periode na het misdrijf heeft de dader waarschijnlijk beschadigingen op meerdere ledematen gehad.

Als iemand ook maar iets heeft waargenomen wat betrekking heeft op dit voorval, kan die gratis contact opnemen met 0800-6070. Anoniem kun je contact opnemen met 0800-7000.

Update: De politie heeft inmiddels meerdere verdachten voor het ernstige misdrijf aangehouden. Deze voldeden aan de omschrijving van de dader of werden op een andere manier gelinkt aan het slachtoffer. Mogelijk worden er nog meer verdachten aangehouden.

Gewelddadige overval aan Bierkade

Op dinsdag 10 april is een man in zijn huis aan de Bierkade 128 in Alkmaar overvallen. De man, Patrick Snijders uit Heiloo, kreeg daarbij meer dan tien klappen in het gezicht en liep een kneuzing in zijn ribbenkast, een verbrijzelde oogkas en messteken in de borstkas op. Na zeven nachten in het ziekenhuis is hij inmiddels thuis.

Rond half elf hoorde Snijders gerinkel van glas uit zijn zolderkamer. Toen hij de trap op liep om poolshoogte te nemen, stond hij oog in oog met een lange man met bivakmuts. De twee raakten met elkaar in gevecht en zowel het slachtoffer als de overvaller deelde daarbij klappen uit. Het slachtoffer liep daarbij onder andere een klaplong en diepe wonden in zijn bovenlichaam op. Uiteindelijk hield de overvaller een mes tegen de keel van de man en riep: "Waar is de kluis?" Het slachtoffer bracht hem naar de kluis in de zolderkamer, waar de overvaller honderden euro's, diamanten sieraden en enkele goudstaven meenam. Ook de portemonnee met bankpas en twee dure jassen werden meegenomen. Het slachtoffer werd vastgebonden en gekneveld in de zolderkamer, waar hij een uur later door zijn vrouw werd losgemaakt.

De overvaller is een man van 1.95 m. Hij droeg een zwarte jas, een donkerblauwe strakke spijkerbroek en witte Adidas sportschoenen. Hij sprak Nederlands zonder accent. Het is waarschijnlijk dat de overvaller de dagen na de overval heeft rondgelopen met verwondingen en blauwe plekken op zijn knieën en scheenbeen, die tijdens het gevecht met het slachtoffer zijn veroorzaakt.

Als u iets gezien heeft met betrekking tot deze overval, kunt u gratis bellen naar de politie: 0800-6070. Wilt u een anonieme tip geven? Dan kunt u bellen naar 0800-7000.

Update: De politie heeft inmiddels vier verdachten opgepakt voor de overval. Zij hadden hetzelfde uiterlijk als de overvaller of zijn bekenden van het slachtoffer. De politie sluit niet uit dat er meer verdachten worden opgepakt.

Bijlage C   Abstracte verdachtenverklaring

“U stelt mij de vraag of ik begrijp waarom ik ben aangehouden. Ik heb hier geen idee van. U maakt mij duidelijk dat er een tijd geleden een overval heeft plaatsgevonden in de buurt. Ik heb daar iets van vernomen. Een kennis heeft het me laten weten. U stelt mij de vraag of ik weet wie het slachtoffer is. Ik weet dit niet.

U licht mij in dat ik ben gesignaleerd in de omgeving van de Landstraat een halve week geleden. U stelt mij de vraag wat ik daar toen aan het doen was en wat ik het overige deel van die avond heb gedaan.

Rond etenstijd was ik thuis van mijn werk. Ik heb toen wat huishoudelijke taken uitgevoerd. Daarna heb ik nog contact gehad met mijn familie over mijn schulden en nog wat andere dingen. Uiteindelijk kreeg ik trek en ben ik wat voedsel gaan halen. Onderweg kwam ik nog een goede kennis tegen, Michael. Na het eten heb ik nog een beetje overal en nergens buiten in Alkmaar rondgehangen, waarschijnlijk ook wel in de Landstraat. Het was namelijk mooi weer.

U toont mij Foto PL2064-02-60234 (pasfoto van het slachtoffer) en wilt weten of ik deze persoon ken. Ik ken hem volgens mij wel. Volgens mij deed hij vroeger iets met mijn vader, hij was een kennis van hem. Ik ben hem al lang niet meer tegengekomen. U wilt weten of ik ooit bij deze persoon thuis ben geweest. Ik kan me dat niet voor de geest halen. U geeft aan dat deze persoon het slachtoffer is. Dat is vreselijk. Ik vond hem altijd zeer vriendelijk.

U geeft aan dat u mij verdenkt als dader. Ik heb het niet gedaan. Zulke dingen doe ik niet meer. Ik heb mijn leven gebeterd.”

Bijlage D Concrete verdachtenverklaring

“U vraagt mij of ik weet waarom ik opgepakt ben. Ik weet dit niet. U zegt mij dat er vijf dagen geleden een man is overvallen in de Bierkade. Ik heb daar iets over gehoord. Volgens mij las ik er een artikel over in de krant. U vraagt mij of ik heb gehoord wie er die avond is overvallen. Ik heb dat niet gehoord.

U vertelt mij dat ik ben gezien op het plein bij de Landstraat op dinsdag 8 april. U vraagt mij wat ik daar toen uitvoerde en hoe de rest van mijn avond verlopen is.

Om 18.30 uur kwam ik thuis in mijn appartement nadat ik had gewerkt bij Stork. Ik heb toen de woonkamer gedweild en gestofzuigd en wat kleren gestreken. Daarna heb ik nog een uur gebeld met mijn ouders over mijn problemen met geld. Uiteindelijk kreeg ik honger en ben ik naar de cafetaria gelopen om frites en een frikandel te kopen. Onderweg zag ik nog een jongen, Michael, met wie ik op school heb gezeten. Hij deelde nog een blikje bier met mij. Nadat ik had gegeten bij de cafetaria heb ik nog een paar uur op straat rondgelopen en wat sigaretten gerookt. Ik ben toen ook door de Landstraat gelopen en heb daar op een bankje gezeten. Het was namelijk droog en warm. Toch droeg ik een jas.

U laat mij Foto PL2064-02-60234 (pasfoto van het slachtoffer) zien en vraagt of ik iets over deze man kan vertellen. Hij was vroeger een teamgenoot van mijn vader. Volgens mij tennisten ze samen. Ik heb hem al lang niet meer gezien. U vraagt of ik wel eens bij deze man in huis ben geweest. Ik kan me dat niet herinneren. U vertelt mij dat deze man overvallen is. Vreselijk! Hij was altijd erg aardig. Vroeger gaf hij me altijd een hand en klopte hij me op de schouder.

U vertelt mij dat ik ben opgepakt naar aanleiding van de overval. Ik heb er niets mee te maken. Vroeger heb ik op het foute pad gezeten, maar nu niet meer. Ik ben niet in dat huis geweest en heb niemand overvallen.”